

บทที่ 5

การวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ของชุมชนบ้านกลาง ในจังหวัดนครราชสีมา จะทำการศึกษาจากประชากรที่อยู่มาในระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542) ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 15 คน โดยมีแนวคิด 2 แนวคิด เพื่อใช้วิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ สำหรับแนวคิดดังกล่าวคือ แนวคิดเกี่ยวกับชนบทและเมือง (Rural – Urban Concept) และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย (Modernization Concept) เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจในเรื่องปัจจัยและผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

สำหรับการวิเคราะห์ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้จากการเก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) มีกรณีศึกษา 15 คน ซึ่งเป็นประชากรที่อยู่ในชุมชนบ้านกลางระยะเวลา 20 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป

การวิเคราะห์เนื้อหาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นทั้งหมด 3 หัวข้อใหญ่ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเด็นที่ศึกษา
 - 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน
 - 1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน
 - 1.3 การเปลี่ยนแปลงการศึกษา
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ประเด็นที่ศึกษา
 - 2.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัด เช่น ชาวบ้านไปทำบุญมากน้อยเพียงใด
 - 2.2 การเปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจ
3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ประเด็นที่ศึกษา
 - 3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ
 - 3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งเกิดขึ้นกับทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ มนุษย์ หรือสิ่งของ โดยที่การเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งนั้นจะค่อยเป็นค่อยไป หรือ การเปลี่ยนแปลงอย่างช้า หรือการเปลี่ยนแปลงทันทีทันใด สำหรับผลของการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมจะต้องมีไม่ว่าเป็นในแง่บวกหรือในแง่ลบก็ได้ เช่นเดียวกับสังคมก็ย่อมที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้วย โดยที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างใดก็ตาม ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมมี 2 แง่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นในทางที่ดีขึ้นหรือทางเลวร้ายลงก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นย่อมจะทำให้สังคมสามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ เนื่องจากถ้าหากสังคมใดไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย สังคมนั้นไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ จนในที่สุดก็ดับหายไป ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการที่บริบททางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นสังคมจึงต้องการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมนั่นเอง

สำหรับชุมชนบ้านกลาง (นามสมมุติ) ที่ผู้ได้ทำการศึกษากาคนานนี้ได้มีการทำให้สังคมเกิดความทันสมัย (Modernization) ขึ้น โดยที่เป็นตามนโยบายการกระจายความเจริญก้าวหน้าของรัฐ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพสังคมของชุมชนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนนลูกรัง ถนนลาดยาง ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น โดยที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็น การสร้างความเจริญที่เอื้ออำนวยต่อให้เกิดความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ดังนั้นถ้าหากสังคมนี้อาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือบูรณาการ (intergrate) สิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อรักษาความสมดุลย์ของสังคมให้สามารถที่จะดำเนินต่อไปได้อย่างปกติ

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน

ครัวเรือนเป็นหน่วยเล็ก ๆ ที่มีความสำคัญกับสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสังคมในทุกสังคมจะมีความเป็นปึกแผ่น (solidarity) ได้ย่อมจะต้องเกิดมาจากหน่วยเล็ก ๆ ของสังคม ถ้าหากหน่วยเล็กของสังคมไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีและเข้มแข็ง ย่อมจะทำให้ความเป็นปึกแผ่น (solidarity) ลดน้อยลงไปได้ ซึ่งหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมก็คือ “ครัวเรือน” นั่นเอง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนจะมีผลเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้สังคมนั้นมีความเป็นปึกแผ่นหรือไม่ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย สำหรับในชุมชนบ้านกลางที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจะพบว่า ภายในชุมชนสมัยอดีต ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะที่จะเป็นครอบครัวแบบขยาย (extended family) ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิด Ferdinand Tonnies (อ้างในประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) ได้พูดถึงผลกระทบของความทันสมัยที่มีต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ลักษณะครอบครัวขยายเปรียบได้กับลักษณะ

Gemeinschaft จะเน้นความผูกพันที่แน่นแฟ้น อบอุ่น ใกล้ชิดและเป็นกันเอง ซึ่งมีคนหลายรุ่นมาอยู่ร่วมกัน และจะมีความช่วยเหลือซึ่งกัน คอยดูแลด้วยกัน จะอยู่ด้วยกันทำงานตลอดเวลา ทั้งนี้จะเป็นผลเนื่องมาจากภารกิจที่สังคมยังไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก แต่เมื่อสังคมได้รับการเปลี่ยนแปลงแล้วย่อมทำให้เกิดความทันสมัยขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น การมีถนนหนทาง การมีอาชีพที่หลากหลาย การศึกษาสูงขึ้น การแต่งงาน เป็นต้น จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ลักษณะครอบครัวแบบขยายลดน้อยลง จนกลายเป็นครอบครัวขนาดกลาง และในที่สุดก็จะกลายเป็นครอบครัวแบบเดี่ยวขึ้น (nuclear family) นั่นเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับ Gesellschaft เมื่อความทันสมัยได้เกิดขึ้น เพราะค่านิยมของสังคมได้เปลี่ยนแปลงสังคมแบบใหม่จะเน้นความเป็นปัจเจกนิยม (individualism) จากกรณีศึกษาที่ได้ศึกษามีลักษณะไปทางแนวเดียวกัน ดังนี้

1.1.1 ความเป็นปัจเจกนิยม

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 6 คน ได้แก่ นายสุทิน ภรรยา และบุตร 4 คน โดยที่ลูกสาวคนโตเมื่อแต่งงานไปจึงแยกครอบครัวออกมาอยู่กับสามี บุตรคนที่ 2 เมื่อแต่งงานย้ายไปอยู่บ้านสามี ซึ่งทำงานขายของในตลาดชลบุรี บุตรสาวคนที่ 3 แต่งงานอยู่บ้านเดียวกันกับนายสุทินอยู่ได้ 2 ปี จึงย้ายไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อบุตรสาวคนที่สามแต่งงานนายสุทินและภรรยา รู้สึกเหงาไปมาก เนื่องจากบุตรสาวจะเป็นคนคอยดูแลพ่อแม่ ส่วนบุตรชายคนที่ 4 เรียนหนังสืออยู่ที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 7 คน ได้แก่ นายทศ ภรรยา บุตร 5 คน บุตรสาวคนโตแต่งงานกับคนบ้านหนองคุ่ม และได้ย้ายออกไป บุตรชายคนที่ 3 แต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่ส่วนตัวแต่อยู่ในที่บริเวณเดียวกัน บุตรชายคนที่ 4 กำลังศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ จำนวนสมาชิก 7 คน ได้แก่ นายสวัสดิ์ ภรรยา บุตร 5 คน โดยที่ปัจจุบันนี้บุตรทุกคนแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่บ้านของเขา บุตรชายคนโตแต่งงานได้ทำงานโรงงานทอผ้าที่กรุงเทพฯ บุตรชายคนที่ 2 แต่งงานแล้วได้เปิดร้านขายอาหารที่สระบุรี บุตรสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 แต่งงานก็ได้ไปอยู่ที่บ้านสามีเป็นแม่บ้านดูแลลูก บุตรชายคนเล็กหลังจากเรียนจบแล้วก็ได้เข้าทำงานองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยอยู่ที่กรุงเทพฯ

กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 5 คน ได้แก่ นายสอน ภรรยา และบุตรทั้ง 3 คน ปัจจุบันนี้บุตรทุกคนแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่บ้านตัวเอง บุตรชายคนโตทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ส่วนบุตรคนที่ 2 ทำงานเป็นพนักงานขับรถ บุตรสาวคนเล็ก หลังจากเรียนจบชั้นปวช. 3 ที่ปากช่องได้เข้าไปทำงานที่กรุงเทพฯ

สำหรับในกรณีชุมชนหมู่บ้านกลางนี้จะเห็นได้ว่าแต่เริ่มเดิมที ที่อพยพย้ายเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้จะมาด้วยจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมาก แต่เมื่อหลังจากได้ก่อตั้งและรกรากที่บริเวณนี้แล้วจะพบว่า สมาชิกในครอบครัวเริ่มลดน้อยลง ทั้งนี้มาจากสาเหตุต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเดินทางไปศึกษาภายนอกชุมชน การทำงานที่ต้องใช้เวลาในการเดินทาง การแต่งงานแล้วย้ายออกไปอยู่บริเวณอื่นที่ไม่ใช่บ้านของพ่อแม่ เป็นต้น จึงทำให้สมาชิกภายในครอบครัวส่วนใหญ่จะเหลือแต่คนรุ่นพ่อรุ่นแม่อยู่ที่บ้านเดิมที่ได้ก่อตั้งรกรากมาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ทำให้เกิดความทันสมัยจากภาครัฐบาลทั้งสิ้น แต่ในมุมมองที่กลับกันนี้คนภายในสังคมนี้จากอดีตความสัมพันธ์ของคนภายในครัวเรือนก็ยังมีเหมือนเดิม โดยที่จะใช้การพัฒนาให้เกิดความทันสมัยจากภาครัฐเข้ามาช่วยในการติดต่อความสัมพันธ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากการเดินทางไปมาหาสู่กันสามารถที่จะกระทำได้ง่ายยิ่งขึ้น จึงส่งผลทำให้ลักษณะความใกล้ชิดของสมาชิกภายในครัวเรือนยังมีเหมือนในอดีตก่อนที่จะทำให้เกิดความทันสมัยขึ้น

1.1.2 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวในด้านบวก

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน ลูกคนโตช่วยแม่งานบ้านและเลี้ยงน้อง คุณแม่ปรนนิบัติพ่อแม่ ต่อมาเขาได้แต่งงานจึงแยกครอบครัวออกมาอยู่กับสามีแต่ก็ไปมาหาผู้เป็นพ่อและแม่ทุกวัน มาช่วยแม่ทำความสะอาดบ้าน ส่วนหลานชายเมื่อกลับจากโรงเรียนจะมาเล่นที่บ้านตา ยาย ทำให้นายสุทินค่อนข้างอบอุ่นมากเมื่อลูกกลับมาบ้าน ตลอดจนทำให้นายสุทินสนิทสนมกับลูกเขยมากพอสมควร มักจะพูดคุยปรึกษาเรื่องงานซึ่งลูกเขยเป็นคนทำงานเก่ง ส่วนบุตรคนที่ 2 เมื่อแต่งงานย้ายไปอยู่บ้านสามีที่ชลบุรี บุตรสาวคนนี้ก็พาครอบครัวมาเยี่ยมพ่อกับแม่ในงานเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ ซึ่งจะมาเยี่ยมบ้านปีละ 3 - 4 ครั้ง เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ ครั้งแรกนายทศมาคนเดียว ต่อมาอีก 6 เดือนจึงไปรับภรรยาและลูก ๆ มาอยู่ด้วย เมื่อนายทศรับครอบครัวมาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้า ในครอบครัวช่วยกันทำมาหากิน นายทศรู้ดีว่าครอบครัวค่อนข้างอบอุ่น ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ ภรรยาของนายทศจะสอนให้ลูกทำงานบ้านได้ทุกคนไม่ว่าผู้ชายหรือหญิง และนายทศจะสอนให้ลูกทำงานในไร่ โดยมากลูกจะทำตามคำแนะนำของนายทศและภรรยา ลูกสาวคนโตได้กลับมาหาทุกอาทิตย์ คือ บุตรชายคนที่ 3 ปัจจุบันแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่ส่วนตัว แต่ก็ยังได้กลับมาช่วยนายทศทำงานทุกอย่างจะเข้าไร่ช่วยบิดาทำไร่เหมือนเดิม บุตรสาวคนโตหลังจากแต่งงานยังไปมาหาพ่อกับแม่เสมอจะพาหลานชายมาเยี่ยมอีกด้วย ส่วนบุตรชายคนที่ 3 จะมาหาพ่อกับแม่ทุกวัน มาช่วยงาน ลูกสะใภ้ก็จะมาช่วยทำงานอีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ ในวัยเด็กบุตรทุกคนจะช่วยนายสวัสดิ์และภรรยาทำงานในไร่และทำงานในบ้าน นายสวัสดิ์จะสอนให้บุตรทุกคนทำงาน ปัจจุบันบุตรได้แต่งงานกันหมดแล้วและได้

แยกครอบครัวไป แต่บุตรทุกคนจะมาเยี่ยมนายสวัสดิ์เสมอ และในครอบครัวจะกินอาหารร่วมกัน เมื่อมีงานบุญต่าง ๆ บุตรจะมาร่วมงานบุญ

นอกจากนี้แล้วความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนอาจจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยในด้านที่เป็นเชิงลบได้อีกด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สนใจสิ่งต่าง ๆ ที่แปลกไปหรือที่อำนวยความสะดวกให้แก่ตนเอง หรือการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของความคิดก็ได้ ซึ่งในกรณีของชุมชนบ้านกลางนี้ก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาก็จะมีสมาชิกภายในครัวเรือนบางครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไป จากเมื่อก่อนที่เคยช่วยเหลือกันทำงาน แต่พอมีความสะดวกเข้ามาโดยได้รับสิ่งต่าง ๆ มากมาย เช่น ถนนหนทาง นวัตกรรมใหม่ เป็นต้น ก็จะมีผลทำให้มีการออกไปใช้ชีวิตภายนอกสังคมมากยิ่งขึ้น

1.1.3 ความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวในทางลบ

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน บุตรชายขอให้นายสุทินซื้อมอเตอร์ไซด์ให้ นายสุทินก็ซื้อให้ตั้งแต่มีมอเตอร์ไซด์ บุตรชายไม่ค่อยอยู่บ้าน มักจะไปเที่ยวเตร่กับเพื่อน มักจะชอบไปกินเหล้ากับเพื่อน ซึ่งทำให้นายสุทินเป็นห่วงกลัวเขามีอุบัติเหตุ หลังจากนั้นนายสุทินก็ส่งบุตรคนนี้ไปอยู่กรุงเทพฯ เพื่อเรียนหนังสือ บุตรชายก็ไม่ค่อยกลับบ้าน จึงทำให้นายสุทินต้องเดินทางไปหาเอง

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ เมื่อการคมนาคมได้เข้ามามีความสะดวกมากยิ่งขึ้น นายทศซื้อมอเตอร์ไซด์ให้บุตรชาย เมื่อบุตรชายมีมอเตอร์ไซด์ไม่ค่อยไปช่วยงานที่ไร่ มักจะไปเที่ยวกับเพื่อน บางทีหายไปอยู่กับเพื่อนที่ต่างจังหวัดหลายเดือนแล้วหมดเงินถึงกลับบ้าน นอกจากนี้บุตรชายคนที่ 4 เมื่อเข้าไปเรียนที่กรุงเทพฯ ก็ไม่ค่อยกลับบ้าน ถ้านายทศและภรรยาคิดถึง ก็ต้องเดินทางไปเยี่ยมเอง จึงทำให้ความสัมพันธ์กับบุตรคนนี้ค่อนข้างเหินห่าง เขาจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กรุงเทพฯ มากกว่าที่นี่ ปิดเทอมก็ไม่กลับบ้าน

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง เมื่ออดีตนายทองแดงและภรรยาช่วยกันทำงาน เมื่อตอนบุตรยังเด็กก็จะเข้ามาช่วยพ่อแม่ทำงานด้วย แต่เมื่อมีถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านทำให้นายทศชอบเที่ยวเตร่ ไม่ค่อยสนใจการทำงาน

กรณีศึกษาที่ 8 นายสายันต์ บุตรชายไปเรียนหนังสือที่จังหวัดอยุธยา จะกลับบ้านทุกอาทิตย์ และเมื่อบุตรชายกลับบ้านมักไม่ค่อยอยู่บ้าน บุตรชายจะขับมอเตอร์ไซด์ไปเที่ยวกับเพื่อน นายสายันต์เป็นห่วงบุตรชายในเรื่องการขับรถมอเตอร์ไซด์เพราะบุตรชายมักจะดื่มเหล้ากับเพื่อน

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน

สำหรับความสัมพันธ์ภายในชุมชนจากการศึกษาความเป็นมาของชุมชนบ้านกลางบอกให้ทราบว่า ประชากรในชุมชนนี้ แม้จะมีทั้งอพยพมาจากจังหวัดต่างๆ แต่ส่วนใหญ่การเข้ามาอยู่มีลักษณะการชวนกันมาจากคนบ้านเดียวกัน หรือคนรู้จักคุ้นเคยกัน จึงจะส่งผลก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Solidarity) นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยตนเองมีส่วนอย่างมากต่อลักษณะดังกล่าว ตามลักษณะแนวคิดของ Emile Durkheim ที่กล่าวถึงเรื่องของ (Mechanical Solidarity) ว่าลักษณะของคนในชนบทมีลักษณะความสัมพันธ์อันใกล้ชิด มีลักษณะการช่วยเหลือกันทำงาน แต่เมื่อสังคมหรือชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำให้ทันสมัย จึงทำให้ความสัมพันธ์ในลักษณะความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไก (Mechanical Solidarity) มาเป็นความเป็นปึกแผ่นเชิงอินทรีย์ (Organic Solidarity) ซึ่งความสัมพันธ์มีลักษณะเป็นทางการ ตามความสามารถเฉพาะด้าน เป็นความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์ และลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติก็ได้จางหายไป ในกรณีศึกษาของชุมชนบ้านกลาง แต่เดิมในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนแรงงานกันระหว่างผู้คนในชุมชนรวมทั้งเพื่อนฝูงที่รู้จักกัน ในชุมชนผู้คนแทบทั้งหมดมีความคุ้นเคยกันเพราะต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างน้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็นธรรมดาที่จะมีการช่วยเหลือเจือจุนกันในโอกาสต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจการผลิต และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานหรือที่เรียกว่า “การเอาแรง” นี้มีมาแต่ดั้งเดิมตั้งแต่ผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อยังชีพซึ่งเน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Reciprocity) กลายมาเป็นเศรษฐกิจเพื่อการค้า เมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงทำให้ความสัมพันธ์ของคนในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งการแลกเปลี่ยนจากการใช้แรงงานมาเป็นการแลกเปลี่ยนแบบเงินตรา (Money Economy) ระบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน เห็นได้จากระบบการผลิตของชุมชนบ้านกลางที่เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า การจัดการปัจจัยการผลิตอาศัยตลาดภายนอก การเพิ่มผลผลิตให้มากที่สุด จากข้อมูลการศึกษาปรากฏว่าความสัมพันธ์สมาชิกในชุมชนค่อนข้างจะเป็นไปในเดียวกัน กล่าวคือ จากกรณีศึกษาที่ได้ยกตัวอย่างมาดังนี้

1.2.1 ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 8 นายสาขันธ์ ในอดีตได้เคยขอแรงเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกันในการมาช่วยในการทำไร่ แต่พอระยะหลังระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความสัมพันธ์ของคนเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการว่าจ้างแรงงาน นายสาขันธ์ได้ว่าจ้างแรงงานชาวบ้านในช่วงแรกคนละ 10 บาท

กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน เมื่ออดีตนายสอนได้ทำไร่โดยได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้าน โดยการลงแรงกัน ไม่ต้องเสียเงินค่าจ้าง นายสอนจะไปบอกเพื่อนบ้านให้มาช่วยนายสอนทำไร่ ซึ่งการกำหนดวันทำไร่จะต้องนัดวันที่ไม่ตรงกันกับการทำไร่ของชาวบ้านคนอื่น เพื่อชาวบ้านจะได้หมุนเวียนกันทำงาน ต่อมากระแสเศรษฐกิจการค้าจากภายนอกชุมชนจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการผลิต ชาวบ้านจึงรีบเร่งในการเพาะปลูก เก็บผลผลิต ทำให้นายสอนต้องว่าจ้างแรงงานเพื่อที่จะให้ชาวบ้านมาช่วยนายสอนก่อน ในช่วงนั้นมีการต่อรองกันว่าใครให้ค่าจ้างมากจะมาช่วยแรงงานก่อน นายสอนได้ว่าจ้างเพื่อนบ้านคนละ 10 บาท ทำให้ต้องมีการแลกเปลี่ยนโดยใช้เงินตราได้เข้ามาในการว่าจ้างแรงงานกันเพื่อที่จะให้ชาวบ้านมาช่วยงานนายสอนก่อนเพื่อจะได้นำผลผลิตไปขายก่อน เพื่อได้ราคาที่สูงขึ้น

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ เมื่ออดีตได้เอาแรงกันกับชาวบ้านในการทำไร่ คายหญ้า ขุดดิน เก็บผลผลิต นางใจจะมาขอแรงมาช่วยทำงาน นางใจจะเตรียมข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงชาวบ้านทั้งกลางวันและกลางคืน บางทีก็จะมีการกินเหล้ากันแก้หนาว และนางใจจะส่งผลผลิตโดยอาศัยเพื่อนบ้านบรรทุกเกวียนไปส่งให้เพื่อนบ้านไม่ได้คิดเงินมีอะไรก็แบ่งปันกัน อย่าง เช่น นางใจมีอาหารมีเสื้อผ้าก็แบ่งให้เพื่อนบ้าน ต่อมาเมื่อความเจริญทางสาธารณูปโภคได้เข้ามาในชุมชน ย่อมส่งผลกระทบต่อความเจริญทางด้านระบบเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านได้เปลี่ยนจากการเอาแรงมาจ้างแรงงาน โดยนางใจได้จ้างแรงงานชาวบ้านคนละ 10 บาท ค่าจ้างแรงงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

ในเรื่องการช่วยเหลือด้านแรงงานการเกษตร ได้ชี้ให้เห็นว่าความทันสมัยได้เข้ามาไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีทุกคร่าวเรือน ในชุมชนมีการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรเป็น เครื่องผ่อนแรง เช่นรถไถ ทำให้การเอาแรงกันลดน้อยลงไปมาก

นอกจากการแลกเปลี่ยนแรงงานในการผลิตแล้ว แต่เดิมการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็มักจะมีการขอแรงเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือกัน เจ้าบ้านที่เป็นเจ้าภาพก็จะจัดเตรียมข้าวปลา อาหารมาเลี้ยงทั้งในเวลากลางวันและตอนเย็น การขอแรงในกระบวนการผลิตชาวบ้านยังมาร่วมแรงร่วมใจกันทำสิ่งหนึ่งให้สังคม โดยไม่ต้องจ้างบุคคลภายนอก เช่นสร้างวัด ซ่อมแซมถนนในชุมชน งานบุญต่าง ๆ ดังตัวอย่างกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง จากการที่นายทองแดง ได้ไปช่วยสร้างวัดในชุมชน นายทองแดงจะไปเลื่อยไม้ในป่า ชาวบ้านจึงช่วยกันห้ามไม้ออกมาสร้างศาลา วัด ส่วนผู้หญิงจะช่วยกันขุดหลุมเพื่อจะนำไม้มาปักใส่หลุมเพื่อทำเสาศาลา วัด และชาวบ้านจะมาช่วยกันในงานบุญ

อย่างเช่น งานศพ เมื่อครั้งที่ภรรยาของแดงเสียชีวิต ชาวบ้านในชุมชนจะมาช่วยกันเตรียมอาหารถวายพระ มาช่วยจัดสถานที่ที่วัด ชาวบ้านละแวกเดียวกันมีอาหารจะมาช่วยงานด้วย

กรณีศึกษาที่ 13 นายยอด จากการที่นายยอดเลื่อมใสในตัวเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นนักพัฒนาท่านจะพัฒนาวัดโดยนายยอดและชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจในการสร้างวัดในการเอาแรงกันในการสร้างศาลาไม้ ซึ่งช่วงนั้นระบบเศรษฐกิจจะไม่ได้เจริญก้าวหน้า ชาวบ้านไม่มีทุนในการบริจาคปัจจัย (เงิน) ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจมุ่งไปสู่การผลิตเพื่อขาย นายยอดจากที่เคยช่วยกันทำงานสร้างวัดโดยใช้แรงงานได้เปลี่ยนความสัมพันธ์โดยการแลกเปลี่ยนโดยใช้ปัจจัยในการบริจาคเนื่องจากเวลาไม่เอื้ออำนวยในการช่วยงานวัดอย่างเดิมเพราะต้องทำงานในไร่

จากการศึกษาพบว่างานบุญจากที่ชาวบ้านเคยเอาแรงกันได้เปลี่ยนมาเป็นระบบเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น งานบวช งานศพ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ จากการที่นางใจได้ไปช่วยงานบุญอย่างงานศพ โดยไปช่วยทำอาหารให้บ้านงาน พอความเจริญได้เข้ามาทำให้งานที่รัดตัวทำให้นางใจไม่ได้ไปช่วยทำอาหารได้เหมือนเดิม แต่นางใจจะช่วยเป็นเงินใส่ซองแทนการไปช่วยงาน

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในอดีตสำหรับสังคมไทยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยให้ความสำคัญสำหรับการศึกษาของบุตรเท่าไรนัก เนื่องจากว่าในอดีตครัวเรือนของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่จึงทำให้ต้องการใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำงานในสาขาดังกล่าวได้รวดเร็ว เพราะตอนนั้นยังไม่มีเทคโนโลยีต่าง ๆ อะไรมากมายนัก ต้องขึ้นกับปัจจัยทางธรรมชาติเท่านั้น สำหรับแรงงานที่จะมาตอบสนองต่อความต้องการในส่วนนี้ได้ดีที่สุดก็คือ “แรงงานภายในครัวเรือน” จึงส่งผลทำให้ผู้ที่พ่อแม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับในเรื่องการศึกษาเท่าไรนัก นอกจากนี้การที่จะต้องเข้าไปศึกษาแต่ละครั้งจะต้องอาศัยการเดินทางที่ค่อนข้างลำบากอีกด้วย ซึ่งในกรณีของชุมชนบ้านกลางนี้ก็เหมือนกันส่วนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เป็นต้น ถ้าศึกษาจากเนื้อหาประวัติชีวิตของกรณีทั้งหมดแล้วจะพบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกในครัวเรือนจะช่วยกันทำงานทุกอย่างตั้งแต่เด็ก ประกอบกับการเดินทางที่จะไปศึกษามีความลำบาก จึงทำให้ระดับการศึกษาของคนในสมัยอดีตมีระดับการศึกษาต่ำ หรืออยู่เพียงแคในระดับภาคบังคับเท่านั้น

1.3.1 สภาพการศึกษาในอดีต

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน เมื่อบุตรสาวคนโตยังเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ไปโรงเรียน นายสุทินให้เข้าเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งช่วงนั้นลูกสาวคนโตเรียนหนังสือจะเดินทางไปเรียนค่อนข้างลำบาก ทำให้บุตรสาวไม่ไปโรงเรียนสม่ำเสมอ

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ บุตรสาวคนโตไปโรงเรียนจะเดินไปตามถนนทางเกวียน เดินทางค่อนข้างลำบาก จะต้องหยุดโรงเรียนเมื่อจำเป็นอย่างฝนตกหนัก ถนนขาด หรือต้องหยุดเรียนเพื่อดูแลน้อง ๆ เมื่อมารดาจำเป็นต้องไปไร่ พ่อเรียนจบประถมปีที่ 4 จึงออกจากโรงเรียนมาช่วยมารดาเลี้ยงน้องได้เต็มที่

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ บุตรของตนตั้งแต่คนที่ 1 - 4 จบชั้นประถมเท่านั้นเอง เพราะการเดินทางไปโรงเรียนสมัยก่อนค่อนข้างลำบาก จะต้องเดินไปโรงเรียน

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง เมื่อตอนที่บุตรสาวยังเด็ก การคมนาคมค่อนข้างลำบากต้องเดินไปโรงเรียน และรถประจำทางมีวันละ 1 รอบ ทำให้บุตรสาวจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนายทองแดงไม่มีเงินจะส่งบุตรสาวเรียนต่อ

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย นายวินัยเรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 ไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากพ่อและแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียน ไม่มีคนช่วยงานในไร่

แต่ในปัจจุบันนี้สภาพทางสังคมในเรื่องของการศึกษาของคนในชุมชนบ้านกลางมีระดับที่สูงขึ้นจากคนรุ่นก่อนเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่จะเรียนในระดับที่เกินกว่าประถมศึกษา โดยที่ทั้งนี้มาจากการที่สังคมของชุมชนบ้านกลาง ได้รับการทำให้เกิดความทันสมัยขึ้น โดยมีการเปลี่ยนในเรื่องต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง นวัตกรรม (รถ) มีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนยังรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางอาชีพและรายได้ของคนในชุมชนเริ่มมีฐานะดีขึ้นกว่าเดิม และสามารถที่จะหาแรงงานต่าง ๆ มาทดแทนได้ โดยอยู่ในรูปของการว่าจ้างแรงงานแทน จึงทำให้มีการส่งเสริมและเห็นความสำคัญในเรื่องระดับการศึกษาจึงส่งบุตรหลานของตนให้ไปเรียนในที่ดีขึ้นกว่าเดิม และสูงขึ้น ทั้งนี้จะเป็นผลมาจากการพัฒนาความเจริญที่ทางรัฐบาลบังคับให้เด็กทุกคนจะต้องจบในการศึกษาภาคบังคับอีกด้วย การศึกษาทำให้ไปสู่เป้าหมายการเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านซึ่งต่างจากอดีตที่บุตรสามารถช่วยงานในไร่ได้ทุกอย่างโดยอาศัยจากบิดามารดา แต่หลังจากมี Infrastructure ทำให้สังคมต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจึงต้องอาศัยการศึกษา ดังนั้นการศึกษาจะนำไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (specific) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Durkheim ที่จะพูดถึง Mechanical Solidarity สมาชิกของสังคมจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ค่อยแตกต่างกันในด้านฐานะ ความเชื่อทางศาสนา แม้จะมีการแข่งขันกันทำก็เป็นเพียงระบบกว้าง ๆ ไม่ได้เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างมากมาย เมื่อมีการพัฒนาสาธารณูปโภค (Infrastructure) ทำให้สังคมสมัยใหม่ที่แต่ละกลุ่มต่างเชี่ยวชาญงานของ

คนจึงมีความจำเป็น ต้องพึ่งพาคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่มีความแตกต่างไปจากกลุ่มตน เพื่อความอยู่รอด ซึ่งเป็นลักษณะของ Organic Solidarity จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

1.3.2 สภาพการศึกษาในปัจจุบัน

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน บุตรชายคนที่ 4 ของนายสุทินปัจจุบันเรียนมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร การศึกษาของบุตรชายเรียนจบจากโรงเรียนบ้านป่าเลียงจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นช่วงที่การคมนาคมได้เข้ามาในหมู่บ้าน จึงได้ย้ายให้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนปากช่อง จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ บุตรชายคนที่ 4 กำลังศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย สำหรับในวัยเด็กไม่ได้เรียนหนังสือที่อยู่ในหมู่บ้านเลย เพราะว่าช่วงนั้นรายได้ของนายทศมีมากขึ้นจึงส่งบุตรชายคนเล็กไปเรียนที่โรงเรียนประจำอัสสัมชัญชลบุรี จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และย้ายมาต่อในมหาวิทยาลัยหอการค้าฯ ดังเช่นปัจจุบัน

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย บุตรชายของนายวินัยกำลังศึกษาอยู่โรงเรียนพาณิชย์การปากช่อง ปวช.2 บุตรชายได้เรียนในหมู่บ้านจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนป่าเลียง และให้ย้ายมาต่อจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนปากช่อง เพราะการคมนาคมภายในหมู่บ้านเริ่มมีมากขึ้น ทำให้เดินทางไปได้สะดวก และยังมีรถโดยสารมีจำนวนมากกว่า 10 คัน ออกทุกครั้งชั่วโมง จึงเอื้อต่อการเดินทาง ส่วนบุตรสาวคนที่ 2 เรียนที่โรงเรียนเขาใหญ่พิทยาคม มัธยมปีที่ 2 โดยการซื้อมอเตอร์ไซด์ไปเรียน ส่วนบุตรคนที่ 3 กำลังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าเลียง พี่สาวคนที่ 2 จะซื้อรถมอเตอร์ไซด์ไปส่งน้อง

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ บุตรชายคนเล็กจะมีการศึกษาสูงกว่าพวกที่ ๆ โดยเรียนจบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น การที่นายสวัสดิ์สามารถส่งให้บุตรชายคนนี้เรียนต่อได้เพราะบุตรเรียนเก่ง ประกอบกับช่วงนั้นนายสวัสดิ์มีฐานะค่อนข้างดีจึงสามารถส่งเสียลูกได้ ไม่เหมือนสมัยที่พี่ ๆ ของเขาเรียนได้แค่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เพราะนายสวัสดิ์ไม่มีเงินให้ลูกเรียน การเดินทางยังไม่สะดวก

กรณีศึกษาที่ 15 นายทอง บุตรของนายทองจบชั้นประถมปีที่ 4 ก็ไม่ได้เรียนต่อเพราะฐานะไม่ค่อยดี ต่อมาเมื่อฐานะนายทองได้ดีขึ้น ได้มีครุมาแนะนำว่าจะเปิดสอน กสน. (การศึกษาออกโรงเรียน) นายทองจึงอยากให้บุตรได้เรียนต่อบุตรทั้งสองคนจบมัธยมปีที่ 6

สำหรับในปัจจุบันนี้ ในเรื่องของการศึกษาหลังจากที่ได้รับผลกระทบจากการทำให้เกิดความทันสมัยขึ้นมาแล้ว ข้อมที่จะส่งผลทำให้การแลกเปลี่ยนข่าวสารจากคนภายในชุมชนกับ

คนภายนอกชุมชนได้ง่าย ซึ่งในเรื่องของการศึกษาย่อมทำให้เกิดทัศนคติทางด้านใหม่เกิดขึ้นกับคนภายในชุมชนบ้านกลางแห่งนี้ สังกัดได้จากการที่คนภายในชุมชนในรุ่นก่อน ๆ ที่จบแค่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ก็ตาม ได้เริ่มให้ความสนใจในเรื่องระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กสน.) บางแล้ว จึงทำให้มีผู้คนในชุมชนได้ไปเรียนมาจนจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย นายวินัยจบประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากพ่อและแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียน ไม่มีคนช่วยงานในไร่ ต่อมาเมื่อฐานะเศรษฐกิจดีขึ้น นายวินัยจึงไปเรียนการศึกษานอกโรงเรียนที่ปากช่องจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3

จากการศึกษาในหัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ทั้งหมดจากเนื้อหาประวัติชีวิตของกรณีศึกษา ตลอดจนผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ที่เกิดการพัฒนาสังคมให้มีความทันสมัยจากนโยบายของภาครัฐบาล จะพบว่า มีปัจจัยหรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค

สาธารณูปโภค เป็นปัจจัยสิ่งแรกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการที่ภาครัฐบาลมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า เป็นต้น การที่มีสาธารณูปโภคเป็นผลให้อื้ออำนวยต่อการเข้ามาทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยจะมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากคนภายในชุมชนได้มีการเดินทางได้สะดวกสบาย ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง รถยนต์ สามารถที่จะติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้มาก ดังนั้นก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมขึ้น (Cultural Diffusion) ในด้านต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนนวัตกรรม การประดิษฐ์คิดค้น เป็นต้น จากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้เอง มีผลต่อการรับข่าวสารสื่อสารจากภายนอกมากขึ้น จึงทำให้คนในชุมชนแห่งนี้มีการพัฒนาในเรื่องของความคิดและโลกทัศน์ในแง่มุมต่าง ๆ ส่วนในปัจจัยของระบบการศึกษา รวมไปถึงอาชีพกับรายได้ก็มีผลอีกด้วย เพราะจากการที่มีถนนหนทาง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดรูปแบบของอาชีพต่าง ๆ มากมายให้เลือก ส่งผลมาถึงระดับรายได้ต่าง ๆ ของชุมชนดีขึ้น และสามารถที่จะให้อื้ออำนวยต่อการศึกษาของบุตรหลานในครอบครัวให้มีระดับที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นระดับการศึกษาของคนภายในชุมชนสูงขึ้นจากอดีต โดยมีการเรียนจากภายในชุมชนและออกไปเรียนภายนอกชุมชนจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงก่อให้เกิดผลของการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในชุมชน และการศึกษา ที่มีในลักษณะของสังคมทุติยภูมินั่นเอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือทางด้านวัฒนธรรมเองก็ตาม ย่อมที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือบูรณาการ (intergrate) วัฒนธรรมเดิมให้สอดคล้องกับบริบทในส่วนต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อที่จะทำให้โครงสร้างทางสังคมในส่วนอื่น ไม่เสียสมดุลย์ โดยที่การเปลี่ยนแปลงนี้วัฒนธรรมบางอย่างอาจจะสูญหายไป หรือรูปแบบอาจจะเปลี่ยนแปลงไปเลยก็ได้เหมือนกัน

2.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัด

สำหรับในชุมชนหมู่บ้านกลางนี้เอง ในเรื่องของด้านวัฒนธรรมก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในส่วนต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมทำให้มีการคงอยู่ของสังคมต่อไป โดยที่จะต้องทำให้วัฒนธรรมนี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนภายในชุมชนได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาในชุมชนแห่งนี้ ผู้ศึกษาพบว่า “วัฒนธรรม” ของคนในชุมชนบ้านกลางได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมมีความทันสมัยขึ้น โดยการพัฒนาทางสังคมให้มีความเจริญทัดเทียมกับสังคมภายนอกจากความต้องการของฝ่ายบริหารจากภาครัฐนั้น จะทำให้วัฒนธรรมของคนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ศาสนา” นั้นโดยผ่านตัวแทนที่เรียกว่า “วัด” จะพบว่า การไปทำบุญของคนภายในชุมชนนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการที่ต้องเดินทางไปทำบุญด้วยความยากลำบาก มากลายเป็นการขับรถประเภทต่าง ๆ (มอเตอร์ไซด์ รถส่วนตัว รถประจำทาง) มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

2.1.1 ความสะดวกในการเดินทางไปวัดในปัจจุบัน

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน การเดินทางไปทำบุญในช่วงแรกที่เข้ามาอยู่นายสุทินและภรรยาจะเดินไปทำบุญแก่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นทางเกวียนเดินทางค่อนข้างลำบาก แต่เมื่อมีการทำถนนลูกรัง และถนนลาดยาง ทำให้การเดินทางของชาวบ้านมาทำบุญที่วัดสะดวกมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะขี่จักรยาน มอเตอร์ไซด์ หรือรถยนต์มาทำบุญมากขึ้น

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ การเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน ตอนนั้นวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทำให้นายทศและภรรยาเดินทางมาทำบุญทุกวันพระ วันงานประเพณีต่าง ๆ แม้จะเดินทางลำบากก็จะต้องไป และการเดินทางในตอนนี้สะดวกมากกว่าเดิม

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย การไปทำบุญของนายวินัยเมื่อวัยเด็กจะไปทำบุญกับพ่อและแม่ทุกวันพระ ไปฟังเทศน์การเดินทางสมัยนั้นเดินทางเกวียน บางทีก็นั่งเกวียนไปทำบุญ ชาวบ้านจะไปวัดไปทำบุญทั้งวันธรรมดาและวันพระ ต่อมาเมื่อมีเงินได้เข้ามาในหมู่บ้านก็ทำให้สะดวกมากยิ่งขึ้น นายวินัยก็จะขี่จักรยานไปทำบุญที่วัด ส่วนชาวบ้านแถวนี้เริ่มที่จะไม่เดินไปวัดแล้วแต่จะขี่จักรยานมอเตอร์ไซด์ รดยนต์ เป็นต้น

สำหรับการเดินทางไปทำบุญของคนในชุมชนบ้านกลางนี้จะพบว่า มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นกว่าจากอดีต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเดินทาง ตลอดจนยานพาหนะที่ใช้ในการขับขี่ จึงทำให้ไม่จำเป็นจะต้องเดินทางด้วยทาง เกวียน ตามถนนที่ขรุขระ ยากลำบากต่อการเดินทาง แต่ในทางตรงกันข้ามจากการเดินทางที่มีความสะดวกสบายนี้ก็กลับไม่ทำให้ระดับความถี่ของการไปทำบุญมากยิ่งขึ้น แต่อาจจะลดน้อยลงไปด้วย ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในด้านของเศรษฐกิจ ที่จะต้องมีการแข่งขันกันในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบตลาด อาจจะรวมไปถึงเรื่องของเงินทุน การแข่งขัน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วค่าครองชีพต่าง ๆ ของคนในชุมชนเริ่มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบการค้า เพราะทุนที่ซื้อมามีราคาแพงยิ่งขึ้น จึงทำให้ราคาขึ้นตามไปด้วย และยังรวมไปถึงการผลิตของธรรมชาติมีน้อยลง คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องซื้อสินค้าประเภทต่าง ๆ อีกด้วยเพื่อใช้ในการบริโภค จึงส่งผลทำให้การเดินทางไปทำบุญเริ่มน้อยลง จากที่ไปทำทุกบุญทุกวันพระ หรือทุกวัน แต่ตอนนี้กลับทำบุญน้อยลง เพราะต้องไปประกอบอาชีพต่าง ๆ จึงทำให้ไม่มีเวลาในการจะมาทำบุญเช่นแต่ก่อน ซึ่งส่วนใหญ่คนภายในชุมชนแห่งนี้ เวลาในการทำบุญน้อยลงเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องในเรื่องของการมุ่งคิดเชิงอนาคตและความตระหนักในเรื่องเวลาของ Peter Berger (อ้างใน ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) นั่นเอง

2.1.2 การตระหนักในเรื่องเวลาของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน เมื่อมีเงินตลาดขางการทำบุญของคนในชุมชนสะดวกมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อความเจริญเข้ามานายสุทินตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินเพื่อครอบครัว ต้องหาเงินเพื่อการศึกษาลูกอาหารการกินราคาสูง ค่าใช้จ่ายในบ้านสูงขึ้น ทำให้เวลาไปวัดของนายสุทินลดน้อยลงไปเพราะต้องทำงาน

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ ช่วงที่มีเงินรพช.ถูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน นายทศทำงานค่อนข้างหนัก รับจ้างขับรถไถ ซึ่งงานเข้ามามาก จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาไปวัด ถ้านายทศว่างจะไปทำบุญที่วัด แต่ไม่ได้เข้าวัดทุกวันพระเหมือนแต่ก่อน

กรณีศึกษาที่ 5 นายขจร ในช่วงที่การเดินทางค่อนข้างลำบากแต่ชาวบ้านมาทำบุญกันทุกคน ชาวบ้านในหมู่บ้านเจอกันทุกวันอย่างสม่ำเสมอ ถ้ามีงานวัดนายทองแดงและภรรยาจะหยุดงานในไร่

เพื่อทำงานที่วัด แต่ก่อนจะไปทำบุญกับภรรยาทุกวันพระ ในตอนหลังภรรยาจะต้องขายของที่โรงเรียนทุกวันทำให้เวลาที่จะไปวัดน้อยลง ซึ่งจะไปตามความสะดวกมากกว่า

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง ช่วงที่เทคโนโลยีการเกษตรได้เข้ามาทำให้ต้นทุนการเกษตรสูงขึ้นมาก นายทองแดงจึงตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากิน เวลาไปวัดจึงน้อยลง

กรณีศึกษาที่ 7 นายสังวาลย์ การคมนาคมได้เข้ามาทำให้การลงทุนการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน อาหารก็หายาก จากเมื่อก่อนปลาชุกชุมไม่ต้องซื้ออาหาร ต่อมาก็ต้องใช้เงินซื้อปลามาเป็นอาหารของครอบครัว จึงส่งผลทำให้นายสังวาลย์ไม่ค่อยมีเวลาไปวัด ต้องทำมาหากินเวลาส่วนใหญ่จะทำไร่และรับจ้างทั่วไปด้วย จากเมื่อก่อนจะไปวัดทุกวันพระ แต่ปัจจุบันเมื่อนายสังวาลย์ว่างจากงานถึงจะได้ไปวัด ไม่ว่างก็ไม่ไป

จากการที่คนในชุมชนหมู่บ้านกลางนี้เริ่มที่จะมีระดับความดีในการทำงานเริ่มน้อยลงนี้ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปแบบของการทำบุญต่าง ๆ ไปจากเดิม เป็นอย่างมาก ซึ่งในอดีตส่วนใหญ่จะช่วยกันร่วมแรงใจในการสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้กับวัด โดยไม่ต้องคำนึงเรื่องเงินเลย แต่ในปัจจุบันนี้การทำบุญระยะเวลาที่ไปน้อยลง ทุกคนภายในชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเองมากขึ้น จึงทำให้การรูปแบบของการทำบุญจะอยู่ในรูปของการช่วยเงินมากกว่า นอกจากนี้แล้วรูปแบบของการทำบุญที่เกี่ยวกับชีวิตก็เปลี่ยนไปด้วย จากที่จะทำกันอย่างเรียบง่าย ในตอนนี้ก็จะทำกันอย่างเอิกเกริก นึกถึงความยิ่งใหญ่ และความสนุกสนานเป็นหลัก สะท้อนให้เห็นจากพิธีกรรมงานบวชของคนในชุมชนแห่งนี้ โดยที่จะสอดคล้องกับแนวความคิดของ Peter Berger (อ้างในประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ, 2541) ที่กล่าวถึงการขยายตัวของโอกาสในการเลือกส่วนบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากแนวทางการทำบุญของคนในชุมชนบ้านกลางนี้มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปจากเดิม ไม่ใช่จะต้องไปทำบุญที่วัดเท่านั้น แต่ก็ยังสามารถที่จะช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ซึ่งคนในชุมชนก็ไม่ถือว่าพวกเขาละทิ้งการเข้าวัดเพื่อที่จะทำบุญนั่นเอง

2.1.3 การขยายตัวของโอกาสในการเลือกของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ การทำบุญจะเป็นการถวายปัจจัยช่วยสร้างวัดมากกว่าจะไปวัด อย่างเช่น งานทอดกฐิน จะช่วยงานวัดโดยการไปหาเงินเข้าวัดทุกปี

กรณีศึกษาที่ 13 นายยอด จากการที่เมื่อก่อนได้ให้ลูกชายคนโตได้บวชอุปสมบทเป็นพระได้ตามเกณฑ์ 20 ปีก็ให้บวชเลย แต่ปัจจุบันนี้ลูกชายคนสุดท้องอายุ 26 แล้วยังไม่ยอมบวชเลยและส่วนใหญ่ตอนนี้นางบวชของจะต้องมีการเลี้ยงฉลองพระใหม่ ด้วยการหาอาหารเลี้ยงกันให้เต็มที่ มีการกินเหล้า ส้มঝวมาทำเป็นอาหารก็มี

นอกจากนี้แล้วจากการที่มีรูปแบบของการทำบุญได้เปลี่ยนแปลงในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พบว่า วิธีการเข้าวัดของคนในชุมชนในสังคมปัจจุบันนี้จะมีการถือศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรมในรูปแบบใหม่อีกด้วย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำให้ทันสมัย โดยมีการสื่อสารที่ทันสมัย มีนวัตกรรมใหม่เข้ามาในชุมชน ตลอดจนไฟฟ้า จึงทำให้เกิดการซื้อเทป โทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการถือศีลโดยการฟังเทศน์จากโทรทัศน์และวิทยุแทนการไปวัดนั่นเอง โดยที่จะปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ดังกรณีศึกษาที่ได้ยกตัวอย่างมาดังนี้

กรณีศึกษาที่ 8 นายสายันต์ไม่ค่อยได้ไปวัด เพราะนายมีความคิดว่า การทำบุญไม่จำเป็นที่จะต้องไปวัดสม่ำเสมอ แต่การทำบุญนั้นขึ้นอยู่กับจิตใจ โดยยึดหลักเคารพกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม และปฏิบัติตนเอง “แบบอิตาลี อิตาลีนาโถ” ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน ก็สามารถทำให้นายสายันต์ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ถึงแม้จะเข้าวัดแล้วประพฤติปฏิบัติตนไม่ดีก็ไม่มีความสุข การเข้าวัดก็ไม่มีประโยชน์อะไร นายสายันต์มักจะฟังเทปธรรมะ และอ่านหนังสือธรรมะอยู่กับบ้าน

กรณีศึกษาที่ 11 นายสมพงษ์ การที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีนั้นไม่จำเป็นต้องไปทำบุญที่วัดเท่านั้น แต่สามารถนำมาปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ ในการใช้ชีวิตประจำวันโดยการฟังเทปธรรมะ หรือดูโทรทัศน์รายการธรรม หรือการไปสนทนาธรรมกับพระในบางโอกาส

2.2 การเปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจ

ในปัจจุบันสถาบันการพักผ่อนหย่อนใจมีความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่ได้เข้าไปยังชุมชนหมู่บ้านมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองเข้าไปสู่สังคมชนบท ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาของรัฐบาลมีบทบาทมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสร้างถนนหนทางที่เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน รวมทั้งการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานทั้งไฟฟ้า น้ำประปา ซึ่งความเจริญดังกล่าว ก็มาจากการพัฒนาเพื่อการนำไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คนในชุมชนบ้านกลางได้ซื้อยานพาหนะตามฐานะ การคมนาคมที่สะดวกเช่นนี้ทำให้การติดต่อทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ผู้ประกอบการค้าสามารถเดินทางเข้าออกจากหมู่บ้านได้ตลอดเวลามากกว่าในอดีต ความเจริญทางด้านวัตถุต่างๆ เริ่มจะมีอิทธิพลอย่างมาก วิธีการต่างๆ จะมีลักษณะของความทันสมัย เช่น การดูโทรทัศน์ วิทยุ ทำให้คนในชุมชนมีทางเลือกในการพักผ่อนหย่อนใจที่หลากหลายกว่าเดิม จากกรณีศึกษาที่ได้ศึกษามีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของ Ferdinand Tonnies (อ้างใน ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนจะมีความผูกพันที่แน่นแฟ้น อบอุ่น ใกล้ชิดและเป็นกันเองระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้คนจะทำกิจ

กรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบบแผนลักษณะนี้คล้ายคลึงกับ Gemeinschaft แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงความทันสมัย ระบบเศรษฐกิจและสังคม ย่อมส่งผลกระทบถึงการพักผ่อนหย่อนใจต้องเปลี่ยนรูปแบบเป็นปัจเจกนิยมมากขึ้น (Individualism) มีการไปเที่ยวต่างจังหวัด และไปเดินห้างสรรพสินค้า แทนที่จะจับกลุ่มพูดคุยกัน และมีการละเล่นแบบดั้งเดิม วิธีชีวิตได้เปลี่ยนมาแสวงหาความสุขโดยใช้เงินตรา ลักษณะเปรียบเทียบกับ Gesellschaft เป็นชีวิตของคนทันสมัย จากกรณีศึกษาจะมีแนวโน้มไปทางแนวเดียวกันได้ยกตัวอย่างกรณีศึกษาดังนี้

2.2.1 แบบของการพักผ่อนหย่อนใจในปัจจุบันของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ เมื่ออดีตนายทศได้พักผ่อนโดยการเล่นหมากรุกที่วัดในกลุ่มเพื่อนหลังเลิกงานในไร่ ต่อมาเมื่อสาธารณูปโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถนนได้เข้ามาในชุมชนทำให้มีหนังสือกลางแปลงมาขายในหมู่บ้านนายทศไปดูหนังสือกลางแปลงเก็บค่าดูคนละ 10 บาท ต่อมาเมื่อไฟฟ้าได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้นายทศได้ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ไม่ได้ออกไปดูหนังสือกลางแปลง และไม่ได้ออกไปเล่นหมากรุกกับเพื่อนเหมือนก่อน เนื่องจากการทำงานที่มากขึ้นและอยากที่จะพักผ่อนอยู่กับบ้าน

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย การพักผ่อนของนายวินัยจะไปไร่ ดูนั่งตีกองกับเพื่อนเมื่อว่างจากการทำงาน ต่อมาเมื่อมีถนนทำให้มีบุคคลภายนอกได้เข้ามา มีคนจากจังหวัดใกล้เคียงนำหนังสือมาขาย นายวินัยเสียค่าดูหนังสือ 10 บาท และถ้ามีงานมโหฬารที่วัดจะหาหนังสือกลางแปลง ติ๊ก มาแสดงชาวบ้านมาดูที่วัดไม่ต้องเสียเงิน จากการพัฒนาสาธารณูปโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน ถนน ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้นายวินัยได้ซื้อรถกระบะเพื่อจะพาครอบครัวไปเที่ยวจังหวัดต่าง ๆ

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ เมื่ออดีตนายสวัสดิ์พักผ่อนเดินไปเที่ยวน้ำพุตามธรรมชาติ และเมื่อได้รวมกลุ่มกับเพื่อนบ้านจะรำกลองยาว รำแคน โดยชาวบ้านจะเล่นร่วมกัน เมื่อคมนาคมสะดวกมากขึ้นมีรถโดยสารวิ่งทั้งวันจะออกทุกครั้งชั่วโมง จากเมื่อก่อนวิ่งวันละ 1 รอบ ไปเช้ากลับเย็น นายสวัสดิ์มักจะเดินทางนั่งรถทัวร์ไปหาเพื่อนที่กรุงเทพบ้าง สระบุรี นครราชสีมา การไปเที่ยวของนายสวัสดิ์ประมาณเดือนละ 1 ครั้ง

กรณีศึกษาที่ 9 นายคำ ในอดีตนายคำเมื่องานเสร็จสิ้น นายคำมักถือมวงต้มเหล้าสาโทซึ่งนายคำจะทำเอง นายคำมักจะสังสรรค์กับเพื่อนที่คุยถุกคอ ต่อมาเมื่อรัฐบาลได้นำไฟฟ้าเข้ามาในชุมชนทำให้ระบบการสื่อสารได้พัฒนาอย่างมาก นายคำจากที่เคยต้มเหล้ากับเพื่อนสม่าเสมอ ได้ซื้อโทรทัศน์มาดูหลังจากการทำงานในไร่ นายคำชอบดูโทรทัศน์มากกว่าที่จะไปสังสรรค์กับเพื่อน นายคำชอบดูรายการมวย เมื่อวันที่มีรายการมวยนายคำจะเข้าไร่แต่เช้าเมื่อถึงเวลารายการมวยนายคำจะรีบกลับมาดูมวยที่บ้าน นายคำยังชอบดูรายการข่าวเพื่อได้รู้เหตุการณ์บ้านเมือง และได้รู้เรื่องราวที่

ทันสมัย อย่างเช่นเรื่องราวจากต่างประเทศ และนายค้ายังชอบดูรายการเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อจะนำไปใช้ในไร่

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ ได้เปิดร้านเช่าวิดีโอเนื่องจากชาวบ้านมีฐานะดีขึ้น ประกอบกับการมีไฟฟ้าได้เข้ามาในชุมชนทำให้ชาวบ้านได้ซื้อเครื่องไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ วิดีโอ ทำให้รายได้นางใจได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านจะมาเช่าวิดีโอไปดูภาพยนตร์ที่บ้านกันอย่างมากมาย เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านได้มาเช่าวิดีโอ นางใจได้รายได้จากการเช่าวิดีโอวันละ 5,000 บาท เพราะความเจริญก้าวหน้าได้เข้ามาส่งผลต่อเศรษฐกิจของชาวบ้านมีฐานะที่ดีขึ้นด้วย นางใจจะดูวิดีโออยู่ร้านทุกวัน บางครั้งจะขับรถพาบุตรทั้งสองไปเที่ยวต่างจังหวัด

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน การพักผ่อนเมื่ออดีตจะพูดคุยกันกับเพื่อนบ้านกันเป็นกลุ่มทุกวัน หลังเลิกงาน แต่ปัจจุบันไม่ได้มีเวลาพูดคุยกับเพื่อนบ้านได้เหมือนเดิม ถ้านายสุทินได้เจอเพื่อนจะทักทายกัน เมื่อมีไฟฟ้าได้เข้ามาเวลาว่างของนายสุทินจะดูโทรทัศน์ ดูรายการข่าว และนายสุทินเมื่อว่างจากงานจะพาครอบครัวไปเที่ยวโคราช ตอนนี้มีห้างสรรพสินค้าเปิดใหม่ นายสุทินจะไปเที่ยวเดือนละประมาณ 1 - 2 ครั้ง ไปซื้อของใช้เพราะของในห้างมักจะลดราคา บางทีก็จะไปพาครอบครัวไปเดินโลดส์ (ห้างสรรพสินค้า) ราคาไม่แพงและมีของให้เลือกหลายอย่าง อาหาร เสื้อผ้า เครื่องไฟฟ้า และยังคิดแอร์เดินห้างสบายกว่าเดินตลาดและของยังลดราคามากกว่า นายสุทินเพิ่งซื้อวิดีโอซีดีมาดูเมื่อว่างจากงาน

การสร้างถนนหนทางเข้าถึงชุมชนเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชาวบ้านมีการติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้น สามารถที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจต่างๆ ผลที่ตามมาคือ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านสามารถที่จะติดต่อธุรกิจต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ตลอดจนการไปท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจในเมืองได้มากขึ้น

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาทั้งหมดพบว่า สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมอันดับแรกคือ การทำให้เกิดความทันสมัยภายในชุมชนบ้านกลางนี้เกิดจากการที่ภาครัฐทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม จึงส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมนี้อีกด้วย โดยที่ภาครัฐบาลอำนวยความสะดวกในเรื่องของการสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ แก่ชุมชน อันได้แก่ ถนนหนทาง ไฟฟ้า เป็นต้น จึงทำให้สมาชิกภายในชุมชนได้มีความสะดวกสบาย สามารถที่จะติดต่อกับคนต่าง ๆ ภายในชุมชนได้สะดวกขึ้น และการที่บริบทสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมเป็นผลมาจากการตอบสนองต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยมีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะคนภายในชุมชนสามารถจะติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชนได้มากยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จดหมาย

โทรศัพท์ เป็นต้น จากการที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีการรับข่าวสารนี้เอง จึงก่อให้เกิดการเลียนแบบ และปรับประยุกต์สิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิตของตัวเอง ได้อย่างลงตัวในสภาพปัจจุบัน

3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของตำบลบ้านกลาง ผู้ศึกษาจะได้แยกพิจารณาทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร ดังมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ

เมื่ออดีตชาวบ้าน ได้ทำอาชีพเกษตรกรรมซึ่งแต่ละครัวเรือน จะมีการทำงานที่ลักษณะใกล้เคียงกันแทบทั้งสิ้น โดยที่แต่ละครัวเรือนจะประกอบอาชีพในลักษณะแนวเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบเกษตรกรรมนั่นเอง โดยที่จะใช้แรงงานคนภายในครอบครัวหรือชุมชน ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงว่าทุกคนมีความสามารถหรือความชำนาญในทุก ๆ ด้าน ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันนี้ ที่จะมียาชีพหลากหลาย โดยเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านสาธาณูปโภค นับตั้งแต่มีการสร้างถนนหนทาง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นประตูเชื่อมต่อระหว่างบุคคลภายนอกกับชุมชน ความยากลำบากในการคมนาคม สิ่งเข้ามาแทนที่คือ ความเจริญ ความทันสมัยจากภายนอก บุคคลภายนอก ได้เข้ามาซื้อที่ดินเพื่อเป็นสถานพักผ่อน และบ้านจัดสรร โรงงาน ไม่ว่าซื้อเพื่อวัตถุประสงค์ใดแล้วแต่ก็มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในชุมชน นอกจากนี้แล้วอาชีพที่หลากหลายนี้ ย่อมส่งผลถึงการที่บุคคลในชุมชนแห่งนี้ สามารถเลือกที่จะประกอบอาชีพได้ว่าจะทำอะไรตามที่ตัวเองถนัด ซึ่งสอดคล้องกับการว่าจ้างแรงงานของนายจ้างโดยที่บุคคลจะต้องมีความสามารถและความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น อาชีพการทำรีสอร์ท จะประกอบด้วยส่วนย่อย เป็นแผนกต่าง ๆ โดยแต่ละแผนกจะต้องใช้ทักษะในการประกอบอาชีพของตำแหน่งต่างๆ เฉพาะด้าน ซึ่งไม่สามารถที่จะนำเอาบุคคลในแผนกอื่นมาทำงานทดแทนในส่วนที่ขาดไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Emile Durkheim (อ้างในประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) จากการศึกษาของ Durkheim พบว่าผลของการปฏิบัติทางอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ความทันสมัยได้แพร่กระจายในสังคมต่าง ๆ โดยถูกกระตุ้นจากการแบ่งงานกันทำ (Division of labor) ในสังคม เพราะสังคมสมัยใหม่ต้องการความเชี่ยวชาญในงานแต่ละแขนงซึ่งเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว Durkheim อ้างว่าส่งผลกระทบต่อความเป็นปึกแผ่นหรือแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม (Social Solidarity) โดยในสังคมก่อนอุตสาหกรรม Mechanical Solidarity ความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไก ผู้คนจะมีความใกล้ชิดผูกพันกันด้วยสายใยของประเพณีที่ตั้งอยู่ที่บนฐานของศีลธรรมของส่วนรวม สมาชิกของสังคมในยุคนี้จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ค่อยแตกต่างกันในด้านอาชีพ ฐานะ ความเชื่อทางศาสนา แม้จะมีการ

แบ่งงานกันทำบ้างก็เป็นเพียงระบบกว้าง ๆ ไม่ได้เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างมากมาย ความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไกได้เริ่มเสื่อมลง เมื่อความทันสมัยเริ่มแพร่กระจายในสังคมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมได้ซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ กลายเป็นแบบเป็นทางการและตามสัญญา ผู้คนในสังคมไม่ได้ถูกยึดเหนี่ยวด้วยประเพณีของสังคมเหมือนเดิมต่อไปแล้ว แต่เป็นความจำเป็นของชีวิตสังคมสมัยใหม่ที่แต่ละกลุ่มต่างๆ เชี่ยวชาญงานของตนจึงมีการพึ่งพาคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่มีความแตกต่างไปจากกลุ่มตนเพื่อความอยู่รอด Durkheim เรียกแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมแบบนี้ว่าความเป็นปึกแผ่นเชิงอินทรีย์ (Organic Solidarity) จากแนวคิดดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นจากกลุ่มกรณีศึกษาที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน ได้เข้ามาทำมาหากินในช่วงแรกได้ทำไร่ข้าวโพดผลผลิตในช่วงนั้น รายได้พอกินพอใช้ ไม่ได้เป็นลูกหนี้เก่าแก่ รายได้น้อยรายจ่ายก็น้อยด้วย ต่อมาเมื่อถนนลูกรังได้เข้ามาทำให้มีเทคโนโลยีการเกษตรได้เข้ามา นายสุทินจึงได้กู้เงินเก่าแก่ และรถส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) เพื่อมาใช้จ่ายการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้นายสุทินมีหนี้สินเพิ่มพูนมากขึ้น ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังซึ่งได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง ทำให้นายสุทินได้เข้ามาซื้อที่ นายสุทิน เงินที่ได้จากการขายที่นายสุทินนำเงินไปจ่ายหนี้สินที่มีอยู่ และนายสุทินได้ทำงานดูแลโครงการบ้านจัดสรรของคนกรุงเทพฯ ได้เงินเดือน 9,000 บาท นายสุทินเลิกทำไร่เพราะอยู่กับภรรยาสองคนสามีภรรยาไม่อยากทำงานในไร่เป็นงานที่ค่อนข้างเหนื่อยมาก

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย ได้ช่วยพ่อแม่ทำไร่ตั้งแต่เด็ก จนนายวินัยมีครอบครัวได้ทำไร่ข้าวโพดจำนวน 30 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินที่พ่อแม่ยกให้นายวินัย ต่อมาเมื่อมีถนนได้เข้ามาในหมู่บ้านซึ่งเป็นถนนลูกรังทำให้มีเทคโนโลยีได้เข้ามา นายวินัยจึงต้องลงทุนการเกษตรมากขึ้น นายวินัยต้องไปกู้เงินเก่าแก่มาลงทุนการเกษตร ต่อมามีการปรับปรุงถนนลูกรังให้เป็นถนนลาดยางทำให้นายสุทินได้เข้ามาซื้อที่นายวินัยจึงตัดสินใจขายที่ทั้งหมด เงินที่ได้นายวินัยได้นำไปใช้หนี้สิน ในช่วงนี้นายวินัยจะตัดสินใจไม่ทำการเกษตร เนื่องจากนายวินัยคิดว่าไม่คุ้มผลผลิตที่ได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย และการทำการเกษตรการลงทุนสูงและผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน นายวินัยจึงตัดสินใจมาทำงานในรีสอร์ทที่เข้ามาสร้างในหมู่บ้าน ซึ่งเงินเดือนที่ได้เดือนละ 8,000 บาท รายได้พอกินพอใช้ ไม่มีเงินเก็บ แต่ไม่มีหนี้สินก็พอใจแล้ว หน้าที่การทำงานของนายวินัยจะต้องหาคนงานมาทำงานในรีสอร์ท และคุ้มงานในก่อสร้าง รีสอร์ท

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจได้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านได้ทำไร่ข้าวโพด ต่อมาเมื่อถนนได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีฐานะที่ดีขึ้นจากการขายที่ดิน และเมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาชาวบ้านจะซื้อเครื่องไฟฟ้า นางใจจึงได้ตัดสินใจเปิดร้านเช่นวิดีโอ ซึ่งเป็นร้านแรกในชุมชน ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่สามีเสียชีวิตทำให้ไม่มีคนช่วยงานในไร่ซึ่งเป็นงานที่หนัก นางใจเปิดร้านเช่าวิดีโอ

รายได้ดีกว่าทำสวนเพราะการทำสวนต้องรอผลผลิตเป็นปีถึงจะได้เงิน แต่นางใจเปิดร้านเช่าวิดีโอได้รายได้ทุกวัน

3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร

เมื่อสังคมทันสมัยขึ้นสิ่งต่างๆ ภายในสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวร้ายลงก็ได้ โดยที่การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการรักษาความสมดุลย์ของโครงสร้างทางสังคม หรือโครงสร้างชุมชนสำหรับการศึกษารุ่นนี้การทำให้ชุมชนนี้มีความทันสมัยขึ้นตามแผนนโยบายของรัฐบาลโดยเฉพาะด้านสาธารณสุขปกศเช่น ถนน จะส่งผลถึงสภาพทางสังคมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงสิ่งหนึ่งที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลง คือเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพ อาชีพของคนในสังคมส่วนใหญ่ จะทำการเกษตรกรรมจึงมีรูปแบบเทคโนโลยีแบบเรียบง่าย เช่น การใช้แรงงานสัตว์ การใช้แรงงานคน อุปกรณ์ที่ใช้ก็เรียบง่าย ในภายหลังได้มีคนได้เข้ามาในชุมชน จึงทำให้เกิดอาชีพต่าง ๆ มากมาย ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพจึงต้องมี การปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้า ซึ่งดูได้จากอาชีพเกษตรกรรม ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเทคโนโลยีในการเปลี่ยนแปลง

ในปัจจุบันนี้ได้มีรูปแบบเทคโนโลยีที่ซับซ้อนขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำให้สังคมเจริญขึ้น ได้มีการติดต่อกับสังคมภายนอกจึงได้รับวัฒนธรรมของคนภายนอกเข้ามา ชาวบ้านได้เริ่มรับอุดมการณ์ ค่านิยมในระบบทุนนิยมเข้ามาในชุมชน จากการเริ่มใช้เครื่องจักรกลการเกษตร ได้แก่ รถไถ กันอย่างแพร่หลายในชุมชน นอกจากนี้การรับนวัตกรรมทางการเกษตรจากภายนอกก็เริ่มสูงขึ้น คือการปรับเปลี่ยนพืชเศรษฐกิจของตนเพื่อใช้สนองความต้องการของตลาด และเริ่มใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมีในการกำจัดวัชพืช เช่น เกษตรกรรมใช้แรงงานสัตว์ และใช้แรงงานคนผลผลิตที่ได้เพื่อบริโภค แต่ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีต่างๆ ไม่สามารถสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่อยู่ในรูปการค้าเชิงพาณิชย์มากขึ้น จึงต้องนำเอาเทคโนโลยีเครื่องจักรที่มีความทันสมัย เข้ามาช่วยในชุมชน ในการศึกษารุ่นนี้ได้ใช้แนวคิดของ Smelser (อ้างใน ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล , 2536) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน (1) ด้านเทคโนโลยี (2) ด้านเกษตรกรรม (3) ทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้สอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย จากกรณีศึกษาที่ได้ศึกษามามีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรไปทางแนวเดียวกัน ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 5 นายจรงในช่วงแรกได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพดโดยจะใช้วัวไถดินเพื่อปรับที่ในการปลูกข้าวโพด เมื่อปรับพื้นที่เสร็จแล้วจึงใช้จอบขุดดินแล้วจึงหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและปล่อยให้ไปตามธรรมชาติไม่มีการใส่ปุ๋ย ไม่มีการฉีดยาฆ่าแมลง เมื่อข้าวโพดโตขึ้นจะใช้วัวไถพรวนดิน และใช้มีดคายหญ้า ในการปลูกข้าวโพดนั้นไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ผลผลิตในช่วงนั้นนายจรงจะบรรทุกเกี่ยวไปส่งขายที่ตลาด ค่าแรงงานในช่วงนั้นคนละ 10 บาทต่อคน ต่อมาได้มีถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้รถบรรทุกของเค้ามารับผลผลิตนายจรงในไร่ แล้วนายจรงกู้ยืมเงินจากเค้าแก่ 8,000 บาทโดยที่เค้าแก่คิดดอกเบี้ย 100 ละ 3 ถึง ดอกเบี้ยคิดเป็นข้าวโพด เค้าแก่จะหักค่ารถไถ ค่าปุ๋ย วิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง ค่าจ้างแรงงานในช่วงนั้นเพิ่มขึ้นเป็น 50 - 60 บาท ได้ผลผลิตประมาณ 9,000 บาท หักค่าใช้จ่ายกับเค้าแก่จะเหลือเงินประมาณ 1,000 บาท

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง ได้ทำไร่ข้าวโพด โดยใช้วัวในการไถที่แล้วจึงปลูกข้าวโพด เครื่องมือในการเกษตรในช่วงนั้นมี มีด จอบ เสียม จะใช้จอบขุดดินแล้วหยอดเมล็ดข้าวโพด ในช่วงนั้นค่าจ้างแรงงานไม่ต้องเสียจะใช้การเอาแรงกันกับเพื่อนบ้าน ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังเข้ามาทำให้ชาวบ้านได้นำรถไถมาใช้ นายทองแดงจึงจ้างรถไถมาไถไร่ ในช่วงนั้นราคาจ้างรถไถ 3 ไร่ 100 บาท และนายทองแดงได้นำปุ๋ยวิทยาศาสตร์ 1 กระสอบใช้ได้ 3 ไร่ ซึ่งทำให้ผลผลิตที่ได้เร็วขึ้น ต่อมาถนนได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางค่าใช้จ่ายในการผลิตเพิ่มขึ้น จากรถไถซึ่งราคา 3 ไร่ 100 และไถรอบเดียว เปลี่ยนมาเป็นนายทองแดงต้องจ้างรถไถ 2 รอบ เนื่องจากดินไม่ร่วนเหมือนเดิม รอบแรกจะใช้รถไถพาน 3 โถก่อน ค่าจ้างรถไถไร่ละ 180 บาท และไถครั้งที่ 2 ใช้รถไถพาน 7 ค่าจ้างรถไถไร่ละ 120 บาท ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นเป็นคนละ 100 - 120 บาท ค่าปุ๋ยกระสอบละ 300 กว่าบาทใช้ได้ 1 ไร่ เนื่องจากดินเสื่อมสภาพ ผลผลิตที่ได้ปีละประมาณ 20,000 - 30,000 บาท หักค่านีสินเค้าแก่ที่ตลาดประมาณ 30,000 บาท รายได้ไม่พอรายจ่าย เนื่องจากผลผลิตตกต่ำ

กรณีศึกษาที่ 8 นายสายันต์ได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพด นายสายันต์จะจุดไฟเผาป่าให้เตียน แล้วใช้จอบขุดดินเป็นหลุมเพื่อหยอดเมล็ดข้าวโพด ในช่วงแรกเครื่องมือที่ใช้มี มีด จอบ เสียม ค่าจ้างแรงงานในช่วงนั้นไม่เสียค่าจ้างเพราะชาวบ้านจะเอาแรงกัน เมื่อข้าวโพดได้ประมาณ 35 - 40 วัน นายสายันต์จะใช้มีดคายหญ้าที่ขึ้น เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตจะใช้การเอาแรงกัน และจ้างแรงงานบ้าง ในช่วงนั้นราคาค่าจ้างคนละ 10 บาท เมื่อเก็บผลผลิตเสร็จ นายสายันต์จะปลูกต่อเป็นรุ่นที่ 2 นายสายันต์จะใช้วัวในการไถไร่ข้าวโพดเพื่อให้ดินร่วนง่ายแก่การปลูกข้าวโพด ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังได้เข้ามาทำให้มีรถไถได้เข้ามาใช้ในหมู่บ้าน นายสายันต์ได้จ้างรถไถราคา 3 ไร่ 100 บาท ค่าจ้างแรงงานก็ขึ้นมาเรื่อย ๆ เป็น 30 - 40 บาท ต่อมาได้มีการปรับปรุงถนนเป็นถนนลาดยาง ทำให้การลงทุนมีราคาสูงขึ้น นายสายันต์จะจ้างรถบรรทุกไปส่งผลผลิตที่ตลาด ในการไถจะจ้างรถไถ 2 รอบ รถไถใช้พานสามรอบแรกค่าจ้างไร่ละ 180 บาท ต่อมารอบสองใช้พานเจ็ด ค่าจ้างรอบละ 120 บาท และมีเครื่องหยอดเมล็ดข้าวโพด ยาฆ่าแมลงต้องฉีดปีละ 2 ครั้ง ค่าใช้จ่ายในการทำไร่ข้าวโพด 40 ไร่ ประมาณ 90,000 บาท ผลผลิตที่ได้ปีละประมาณ 160,000 บาท

กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน ได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพด นายสอนใช้วัวไถที่ แล้วใช้จอบขุดหลุมหยอดเมล็ดข้าวโพดลงไป เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานมี จอบ เสียม และมีด แรงงานในช่วงนั้นใช้การเอาแรงกันกับเพื่อนบ้าน จะไม่เสียค่าจ้างแรงงาน ต่อมาได้มีการจ้างแรงงานคนละ 8-10 บาท การทำข้าวโพดจะปล่อยให้ตามธรรมชาติไม่มีการบำรุงปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ส่วนเมล็ดข้าวโพดจะคัดเลือกเมล็ดข้าวโพดที่ดีมาปลูก การส่งผลผลิตจะบรรทุกเกวียนไปส่งที่ตลาดใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 วัน ต่อมาได้มีถนนลูกรังได้เข้ามาทำให้นายสอนได้จ้างรถไถมาไถที่ดิน ราคาช่วงนั้น 3 ไร่ 100 บาท นายสอนใช้ปุ๋ยคอกในการบำรุงดินก่อน ต่อมานายสอนได้ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง เพราะดินที่เสื่อมสภาพ และมีวัชพืชมากขึ้น

ในการวิเคราะห์หัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ” จากกรณีศึกษาทั้งหมด และจากผลกระทบจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร จะพบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีดังนี้ ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภค

จากการที่ภาครัฐต้องการขยายความเจริญให้สังคมทุกสังคมมีความเจริญเท่าเทียมกัน ให้มีความทันสมัยเหมือนกันในทุก ๆ ชุมชน ตลอดจนต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้นเทียบเท่ากับเมืองหลวง จึงได้มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ขึ้นมา ดังนั้นจึงก่อให้เกิดการสร้างสาธารณูปโภคในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า เป็นต้น ดังนั้นจึงทำให้มีความสะดวกสบายต่าง ๆ ภายในชุมชนสามารถจะเดินทางไปไหนมาไหนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการแพร่กระจายทางด้านวัฒนธรรมขึ้นมา ซึ่งก่อให้เกิดคนภายในชุมชนมีการรับเอานวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รถยนต์ รถไถ รถแทรกเตอร์ ฯลฯ จนก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางด้านความคิดในการสร้างอาชีพทำให้เกิดความหลากหลาย เพื่อที่จะทำให้ฐานะของตนเองให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมนั่นก็คือ การมีรายได้ที่สูงขึ้น เพราะทุกคนคาดหวังว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงมีการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ทางด้านเกษตรกรรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยยิ่งขึ้น มีการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ เพราะมีการลงทุนจากบุคคลภายนอกเข้ามาภายในชุมชน การที่บุคคลเข้ามาลงทุนภายในชุมชนมากขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากนิเวศวิทยาของชุมชนแห่งนี้เอื้ออำนวยต่อการลงทุนเป็นอย่างมาก เพราะความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรมากมาย เช่น ภูเขา น้ำตก ป่าไม้ เป็นต้น จากการที่มีทรัพยากรมากมายเอื้ออำนวยต่อการเป็นแหล่งวัตถุดิบในการลงทุนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งด้วย จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจนี้เอง จึงมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่ต้องมีการปรับรูปแบบของสิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมให้สอดคล้องกันเพื่อที่จะรักษาความสมดุลย์ของโครงสร้างทางสังคมให้สามารถที่ดำรงอยู่ต่อไปได้นั่นเอง

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ จะทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงชุมชนบ้านกลาง ในระยะเวลา 20 ปี ในช่วง พ.ศ. 2522 –2542 ในตำบลบ้านกลาง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) และการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต (Observation)

ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยได้เน้นการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ถนน ไฟฟ้า ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้แก่ประชาชนในชนบท เพื่อลดความแตกต่างในสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในชนบทและเมืองให้น้อยลง และรัฐบาลได้เน้นฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศโดยมุ่งขยายการผลิตเพื่อส่งออก ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

ในอดีตชุมชนบ้านกลางเป็นชุมชนที่ชาวบ้านได้อพยพลงมาจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เนื่องจากมีคำสั่งให้กอบกู้พื้นที่บนอุทยานเขาใหญ่ ชาวบ้านจึงได้อพยพลงสู่ที่ราบ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันจนเป็นหมู่บ้านขึ้นเพียงไม่กี่หลังคาเรือน ชาวบ้านดำรงชีวิตโดยอาศัยพึ่งพาธรรมชาติสูง ป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์รอบหมู่บ้านเป็นแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ มีพืชและสัตว์ที่สามารถนำมากินมาใช้ได้อย่างเพียงพอ ต่อมาเมื่อมีการทำสัมปทานทำให้ชาวบ้านได้มาจากจังหวัดต่าง ๆ เช่น นครปฐม สระบุรี ลพบุรี ได้เข้ามาตามรอยซุง และความเป็นอยู่ของชาวบ้านจะพึ่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์จากธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านหาอาหารจากป่าและหาอาหารจากแม่น้ำ ลำห้วย เช่น ปลา กุ้ง และชาวบ้านดำรงชีวิตด้วยการผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว ที่เหลือก็แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ระหว่างญาติหรือเพื่อนบ้าน การคมนาคมไม่สะดวกสบาย ชาวบ้านจะทำไร่ล้มลุก โดยที่ชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเอง จะมีการจ้างแรงงานกันน้อยมาก การเอาแรงกันของชาวบ้านจะช่วยเหลือกันทั้งทำไร่ สร้างบ้าน สร้างวัด สร้างถนน ดังนั้นการช่วยเหลือเพื่อนบ้านเป็นการแสดงน้ำใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ในชุมชนบ้านกลางจึงเป็นไปอย่างใกล้ชิด มีการช่วยเหลือพึ่งพากัน โดยมีได้คิดถึงผลตอบแทนเป็นเงินแต่อย่างใด แม้ว่าระยะแรกของการบุกเบิกตั้งถิ่นฐานนั้น ต่างคนก็ต่างตากถางจับจองที่ดินของตนเองไม่มีโอกาสที่จะช่วยเหลือกันมากนัก แต่กระนั้นความเอื้ออาทรก็ถูกแสดงออกให้เห็นชัดเจนในเรื่องการแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ใครที่ได้ผลผลิตมากก็จะแบ่งปันให้คนอื่นที่ไม่ได้ผลิตหรือไม่เพียงพอในการบริโภคในปีนั้น โดยไม่คิดถึงผลตอบแทนใด ๆ การคมนาคมในช่วงนี้ชุมชนกับตัวเมืองเดินทางไม่สะดวก เพราะเป็นทางเกวียน ชาวบ้านจะต้องเสียเวลาในการเดินทาง ชาวบ้านได้ทำพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่ว ละหุ่ง จะใช้เครื่องมือการเกษตร เช่น มีด จอบ เสียม การส่งผลผลิตโดยใช้เกวียนบรรทุกไปขายที่ตลาดปากช่องซึ่งใช้เวลา 1 – 2 วัน สองข้างทางเป็นป่าทึบซึ่งมีสัตว์ป่าชุกชุม ต้องเดินทางแต่เช้าถึงตลาดก็เย็นค่ำ บางครั้งต้องนอนค้างที่ตลาด

หรือ เข้ามืดถึงจะเดินทางกลับชุมชนบ้านกลาง เมื่อชาวบ้านไปตลาดจะไปซื้อเฉพาะของที่จำเป็น เช่น น้ำมันก๊าด เกลือ ชาวบ้านจะใช้เครื่องมือเรียบง่ายไม่ซับซ้อน และใช้วัว ควายในการไถที่ดิน และใช้แรงงานภายในครัวเรือน และการใช้แรงงานมีการเอาแรงกันกับเพื่อนบ้านไม่ต้องเสียค่าจ้าง การลงทุนการเกษตรชาวบ้านลงทุนน้อย และการปลูกใช้พันธุ์พื้นเมืองไม่ต้องหาซื้อ จะแบ่งปันจากเพื่อนบ้านที่เก็บเกี่ยวมาก่อน อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่สืบเนื่องต่อกันมาจากบรรพบุรุษ เป็นการศึกษากิจการเกษตรที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ต่อมาหน่วยเร่งรัดพัฒนาชนบทของรัฐ (รพช.) ได้เริ่มตัดถนนเข้ามาในชุมชนบ้านกลางเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2522 เป็นถนนลูกรังจึงทำให้ชุมชนบ้านกลางได้ติดต่อกับสังคมภายนอก ทำให้สินค้าต่างๆ เข้าสู่ชุมชน ชาวบ้านสามารถติดต่อกับตลาดปากช่องได้สะดวกขึ้น ทำให้ระบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชนเงินเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนและเป็นที่ต้องการของชาวบ้านอย่างชัดเจน จึงทำให้ชาวบ้านจากที่เคยใช้เครื่องมือการเกษตรแบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น มืด จอบ เสียม และการใช้แรงงานคนในครัวเรือน และแรงงานสัตว์ เช่น วัว ควาย ได้เริ่มหายไป เมื่อมีถนนได้เข้ามาทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านกลางมีการติดต่อกับสังคมภายนอกจึงได้เปลี่ยนแปลงไปปรับค่านิยมจากสังคมภายนอก จึงทำให้ชาวบ้านจากการทำไร่แบบเดิมได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น และมีการใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ทำให้ชาวบ้านชุมชนบ้านกลางผลิตพืชไร่เพื่อการค้า ชาวบ้านได้แสวงหาเงินทุนมาใช้ง่ายมากขึ้น เช่น เพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์พืช ได้เริ่มมาใช้เครื่องมือในการทำการเกษตร ได้แก่ รถไถ กันอย่างแพร่หลาย ชาวบ้านที่ไม่มีรถไถต้องเสียค่าจ้างรถไถ และชาวบ้านได้เริ่มใช้ปริญญาบัตร เข้ามาแทนปุ๋ยคอก และใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ชาวบ้านได้รับการแนะนำจากพ่อค้าโดยการแนะนำพันธุ์พืช และปุ๋ย การบำรุงผลผลิต เมื่อชาวบ้านได้ทดลองใช้ได้พบว่าผลผลิตที่ได้มากกว่าแต่ก่อน และทำให้มีรายได้ให้กับครอบครัว ทำให้ชาวบ้านยอมจ่ายเงินในการลงทุนทำการเกษตรสูงขึ้น และการทำไร่จากการที่ชาวบ้านช่วยกันเอาแรงกัน ได้เปลี่ยนมาเป็นการว่าจ้างโดยเริ่มจากวันละ 8 - 10 บาทต่อวัน ชาวบ้านบางคนได้ซื้อรถไถมาใช้ทำไร่เพื่อทุนแรง ประหยัดเวลา และยังสามารถนำรถไถไปรับจ้างเพื่อนบ้าน เมื่อมีรถไถได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านได้นิยมใช้รถไถกันทุกครัวเรือน ทำให้วัว ควายที่ใช้ในครอบครัวบ้านละ 2 - 3 ตัว ทำให้วัวควายที่เคยเลี้ยงหมดความจำเป็นหันมาใช้รถไถ โดยชาวบ้านที่ไม่มีเงินก็จะซื้อเงินผ่อนเริ่มเป็นหนี้สินทางการเกษตร ชาวบ้านคนไหนมีรถไถจะทำไร่ของตนเองก่อน เมื่อเสร็จของไร่ตนเองจึงจะไปรับจ้างทำไร่รายอื่นต่อไป เกษตรกรที่ไม่มีรถไถเป็นของตนเองเริ่มดิ้นรนซื้อรถไถมาเป็นของตนเองเพื่อที่จะได้ทำการเกษตรให้ทันคนอื่น จากช่วงแรกรถไถมีไม่กี่หลังคาเรือน ได้เพิ่มมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีเกือบทุกหลังคาเรือน เมื่อการลงทุนที่สูงมากขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านจะต้องพึ่งพาเจ้าแก่ในการกู้เงินหรือนำสิ่งของการเกษตรมาใช้ก่อนเมื่อได้ผลผลิตเจ้าแก่จะหักออกจากกำไรหนี้สิน และจากเดิมที่เคยบรรทุกผลผลิตโดยใช้เกวียน เมื่อมีถนนเข้ามาทำให้รถจีเอ็มซีของเจ้าแก่มารับผลผลิตที่ไร่ โดยหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดกับชาวบ้าน และเมื่อมีรถโดยสารประจำทางวันละหนึ่งรอบจะออกจากชุมชนตอนเช้า และ

กลับจากตลาดตอนบ่าย ทำให้ชาวบ้านสามารถไปขายผลผลิตที่ตลาดได้ ต่อมาชาวบ้านจากจังหวัดอื่นได้ย้ายเข้ามาในชุมชนมากขึ้นและได้เข้ามาซื้อที่ เริ่มมีการทำสวนผลไม้ ตามพื้นความรู้จากบ้านภูมิลำเนาเดิม ชาวบ้านที่เข้ามาอยู่ใหม่ได้ทำสวนผลไม้ เช่นมะม่วง น้อยหน่า ขนุน โดยการทำสวนขนาดใหญ่หลายสิบไร่ ทำให้ชาวบ้านที่อยู่เดิมจากที่เคยปลูกผลไม้ไว้กินเพียงต้นสองต้นไว้รับประทานและใช้พันธุ์พืชเมือง เช่นมะม่วงกะล่อน แต่พอชาวบ้านที่อื่นได้ย้ายมาทำสวนในเชิงธุรกิจและมีการบำรุงรักษาอย่างดี พันธุ์ที่ใช้พ่อค้าจะแนะนำให้ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อย่างพันธุ์มะม่วง เช่น เขียวสวย อกร่อง หนองแขง เป็นต้น และดูแลรักษาโดยใช้วิทยาการสมัยใหม่เข้ามาช่วย มีการตัดแต่งกิ่งและทรงพุ่ม มีการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ มีการใช้สารเคมีฆ่าแมลง และมีการใช้สารเคมีในการบังคับควบคุมในการออกดอกติดผลของมะม่วงด้วยทำให้ได้ผลผลิตที่ต้องการ ทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงจากการทำไร่ล้มลุกมาทำสวน และชาวบ้านได้ทำตามกันมาเรื่อย และในชุมชนจากที่เคยทำไร่เพียงไม่กี่สิบไร่ได้ซื้อที่เพิ่มเพื่อทำไร่ จะได้ผลผลิตขายที่มากพอและใช้เครื่องมือการเกษตรที่ทันสมัยเพื่อประหยัดเวลา เช่น การใช้รถแทรกเตอร์, รถไถ ในการไถที่ ปรึบที่ในหนึ่งวัน สามารถทำงานได้ในพื้นที่หลายสิบไร่ ประหยัดเวลา และช่วยทุ่นแรงคนและสัตว์จากเดิม ในการทำไร่ก็ใช้เครื่องมือการเกษตรที่ทันสมัยเพื่อใช้เวลาในการทำได้รวดเร็วและทำได้ผลผลิตได้มาก ต่อมาค่าใช้จ่ายในการลงทุนการเกษตรได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกษตรกรจึงต้องอาศัยเจ้าแก่ เป็นหนี้ทั้งในเจ้าแก่และธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ปีใดฝนตกดีได้ผลผลิตมาก ราคาผลผลิตชาวบ้านจะใช้หนี้หมด มีเงินเหลือพอใช้ ปีใดฝนแล้งไม่ได้ผลผลิตมาก ราคาผลผลิตไม่ดีใช้หนี้ไม่หมดทำให้หนี้สินต้องเพิ่มหนี้ไปต่อไปเรื่อยๆ และค่าครองชีพที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านบางคนประสบปัญหาหนี้สิน ชาวบ้านบางคนต้องยกที่ดินให้เจ้าแก่เป็นการใช้หนี้สินที่มีกับเจ้าแก่ หรือขายให้เจ้าแก่ในราคาถูก ที่ดินจึงเปลี่ยนมือจากเกษตรกรเป็นของเจ้าแก่จำนวนมาก และทำให้เมื่อชาวบ้านไม่มีที่ดินทำไร่บางคนก็อพยพย้ายถิ่น บางคนก็รับจ้างทำไร่ให้เพื่อนบ้านซึ่งรายได้ไม่แน่นอน และจากอดีตที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหาร ชาวบ้านไม่ได้ล่าสัตว์เหมือนดังแต่ก่อนเนื่องจากทางการห้าม และในลำห้วย ลำคลอง ไม่มีปลาชุกชุมเหมือนแต่ก่อน เนื่องจากชาวบ้านได้เข้ามาอยู่จำนวนมากขึ้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลง จากเมื่อก่อนเพื่อนบ้านที่เคยแบ่งปันกัน เมื่ออาหารหายากขึ้นจากเมื่อก่อน จึงต้องมีการซื้อขายกัน ในชุมชนบ้านกลางได้มีร้านค้าในชุมชน ชาวบ้านต้องใช้จ่ายเงินในการแลกเปลี่ยนสิ่งของ

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าได้เข้ามาในชุมชนทำให้ชาวบ้านวิถีชีวิตหลายอย่างของชุมชนบ้านกลางได้เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนที่เคยมืดเมื่อดวงตะวันลับขอบฟ้าก็มีแสงสว่างด้วยหลอดไฟ และชาวบ้านได้ซื้อเครื่องไฟฟ้าและเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ ทำให้การพักผ่อนหย่อนใจได้เปลี่ยนไปจากที่เคยดูหนังกลางแปลง หรือจับกลุ่มพูดคุยหรือดื่มเหล้ากันกับเพื่อนบ้านได้เปลี่ยนมาดูโทรทัศน์อยู่กับบ้าน และชาวบ้านได้ซื้อพัดลม ตู้เย็น วิทยุ ฯลฯ

ต่อมาเมื่อถนนถูกสร้างได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางประมาณ พ.ศ. 2534 ทำให้ชุมชนบ้านกลางมีการเดินทางที่สะดวกยิ่งขึ้นจากแต่ก่อนที่มีรถโดยสารวิ่งวันละหนึ่งรอบ ทำให้มีรถโดยสารหลายสิบคันและวิ่งทุกครึ่งชั่วโมง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างมาก และในช่วงนี้เป็นยุคเศรษฐกิจที่เฟื่องฟูอย่างมากในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ราคาที่ดินได้เพิ่มขึ้นเป็น 10 เท่า มีนายทุนได้เข้ามาลงทุนในบ้านกลางเพิ่มขึ้นอย่างมากมีการทำโรงงานอุตสาหกรรม (หินอ่อน) , รีสอร์ท , สนามกอล์ฟ ทำให้ชาวบ้านในบ้านกลางได้ขายที่เป็นจำนวนมากทำให้บางครอบครัวมีเงินจำนวนมากหลายล้านบาทได้ย้ายไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมหรือได้ย้ายไปซื้อที่จังหวัดอื่นๆ และบางครอบครัวเมื่อขายที่ได้เลิกทำไร่ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพโดยที่ชาวบ้านในบ้านกลางได้สามารถเลือกอาชีพที่ตนเองสนใจได้มากกว่าแต่ก่อน หรือทำธุรกิจของตนเอง เมื่อนายทุนได้เข้ามาลงทุนมีการตั้ง โรงแรม, โรงงานหินอ่อน หรือรีสอร์ท สนามกอล์ฟ ได้มีการหาคนงานจากในชุมชนบ้านกลางทำให้ชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากที่ทำเกษตรกรรมได้เปลี่ยนมาเป็นรับจ้างในสถานที่ต่างๆ เมื่อชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นทำให้ชาวบ้านได้ส่งบุตรหลานเรียนหนังสือมากขึ้น ได้เลือกโรงเรียนในอำเภอปากช่อง และการเดินทางที่สะดวกมีรถโรงเรียนในการรับส่ง ทำให้เด็กในชุมชนได้เรียนหนังสือสูงขึ้นและสามารถเลือกโรงเรียนได้ ชาวบ้านบางครอบครัวจะส่งบุตรหลานไปเรียนในอำเภอหรือจังหวัด บางครอบครัวส่งไปเรียนที่กรุงเทพฯ ในชุมชนบ้านกลางได้จบปริญญาตรีและได้จบปริญญาโทหลายคน การศึกษาจากแต่ก่อนชาวบ้านส่วนใหญ่จบประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันการศึกษาขั้นต้นมัธยมปีที่ 3 เป็นอย่างน้อย

ประมาณปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นยุคเศรษฐกิจตกต่ำทำให้โครงการใหญ่ๆ ที่ดำเนินการในชุมชนบ้านกลางได้หยุดดำเนินการ ทำให้ชาวบ้านที่ทำงานในโครงการต่างๆ ได้ตกงานไม่มีงานประจำทำ ทำให้ชาวบ้านต้องมาทำการเกษตรอย่างเดิม ส่วนชาวบ้านบางคนหลังจากการขายที่ดินได้ทำธุรกิจ เช่น ซื้อรถสิบล้อเพื่อรับจ้างบรรทุกหินตามโรงงานหินอ่อน และบรรทุกดินถมที่ตามโครงการต่างๆ เมื่อโครงการและโรงงานหินอ่อนหยุดกิจการจึงทำให้ธุรกิจรถสิบล้อล้มเลิกไปด้วย ชาวบ้านบางคนลงทุนธุรกิจจนหมดเงิน และชาวบ้านบางคนเมื่อหลังจากการขายที่ได้เงินจำนวนมากทำให้ใช้เงินฟุ่มเฟือยไม่รู้จักรับตัว ทำให้ชาวบ้านไม่มีที่ดินและไม่มีเงินด้วย ทำให้ชาวบ้านได้กลับมาทำรับจ้างทำสวน ทำไร่เพื่อหารายได้เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในแต่ละวัน

ส่วนการช่วยเหลือพึ่งพากัน จะเปลี่ยนเป็นการว่าจ้างโดยใช้เงินแทนการเอาแรง เนื่องจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น แต่การช่วยเหลือความผูกพันใกล้ชิดไม่แตกต่างกันมาก เพราะชาวบ้านจะรักใคร่กันเหมือนพี่เหมือนน้อง จะพึ่งพาอาศัยกัน อย่างงานบุญในวัด ชาวบ้านจะมาช่วยกัน และงาน

บวช งานศพ งานแต่งงาน ชาวบ้านยังมาช่วยกันเหมือนเดิม แต่อาจจะเปลี่ยนรูปแบบการช่วยเหลือไปบ้าง เนื่องจากงานที่มีมากขึ้น แต่ชาวบ้านจะช่วยเป็นเงินในการให้เจ้าภาพใช้จ่าย เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการเอาแรงจากในอดีตมาใช้เงินในการช่วยเหลือในงานต่าง ๆ

จากสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านกลาง เป็นชุมชนที่มีลักษณะยังเป็นชนบทอยู่เพราะอาชีพส่วนใหญ่ชาวบ้านทำอาชีพเกษตรกรรม และความสัมพันธ์ในชุมชนและครอบครัวยังมีลักษณะแน่นแฟ้น ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับชนบท แต่ชุมชนบ้านกลางได้พัฒนาจากชนบทแบบดั้งเดิม โดยการพัฒนาของรัฐบาลในการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ทำให้ชุมชนบ้านกลางได้พัฒนาให้เกิดความทันสมัย จึงทำให้ชุมชนบ้านกลางเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้เจริญและทันสมัยเท่ากับสังคมเมือง ดังนั้นชุมชนบ้านกลางยังมีความเป็นชนบทอยู่มาก

ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภค

นับตั้งแต่รัฐบาลได้มีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ภายหลังจากเปลี่ยนเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาได้ 4 ฉบับ และได้ใช้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 5 (2524 - 2529) รัฐบาลได้พยายามที่จะนำความเจริญต่างๆ เข้าไปสู่หมู่บ้าน การพัฒนาตามแผนของรัฐบาลที่ได้ใช้แรกเริ่มก็คือ การสร้างพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานของเศรษฐกิจที่สำคัญที่จะให้ชาวชนบทมีความกินดีอยู่ดียิ่งขึ้น ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญที่รัฐบาลได้ทำและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทในชุมชน ก็คือ การสร้างถนนหนทางเข้าถึงหมู่บ้าน และการมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ในการสร้างถนนเข้ามาในชุมชนบ้านกลางตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านกลางสามารถติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้น ผลที่ตามมาคือชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านสามารถที่จะติดต่อธุรกิจต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ตลอดจนการไปท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจในเมืองได้มากขึ้น เมื่อมีเส้นทางถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ซึ่งเป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในชุมชนทำให้การติดต่อไปมาระหว่างชาวบ้านกับพ่อค้าในตลาดมีมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนบ้านกลางได้เปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมมาเป็นเศรษฐกิจแบบเงินตรามากขึ้น

การมีไฟฟ้าได้เข้ามาในชุมชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เพราะไฟฟ้าเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกสบายต่างๆ ภายในครัวเรือน และชุมชนบ้านกลาง นับตั้งแต่มีไฟฟ้า การไปมาภายในหมู่บ้านก็สะดวกและปลอดภัย ตลอดจนถึงการมีไฟฟ้า ทำให้ชาวบ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้นด้วย

ชาวบ้านในชุมชนบ้านกลางมีการซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าว ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงทางในชุมชนมีความเจริญด้าน วัตถุที่ได้เปลี่ยนแปลงระยะเวลา 20 ปีที่แล้วเป็นอย่างมาก

เราจะเห็นได้ว่าปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภคเป็นปัจจัยสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาของรัฐบาลที่ได้สร้างถนนหนทาง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญระหว่างในชุมชนและเมือง และการมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้านเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในชุมชนบ้านกลางในระยะเวลา 20 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 - 2542

1. ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของชุมชนบ้านกลางจะมีลักษณะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มากยิ่งขึ้น โดยที่มีลักษณะความแน่นแฟ้นและเป็นปึกแผ่นของสังคม (Social Solidarity) มีน้อยลง จนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน ตลอดจนระบบการศึกษาของคนในสังคมอีกด้วย

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนในชุมชนบ้านกลางนี้ จะมีจำนวนสมาชิกลดน้อยลง เนื่องจากการเดินทางไปศึกษาภายนอกชุมชน การทำงาน การแต่งงาน เป็นต้น โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ แต่ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวก็ยังแน่นแฟ้นเหมือนเดิม โดยอาศัยสิ่งที่ภาครัฐบาลนำมาพัฒนาชุมชนให้มีความทันสมัย เช่น ถนน ไฟฟ้า จึงสามารถไปมาหาสู่กันได้มากยิ่งขึ้น แต่ความคิดของคนในครัวเรือนบางกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงไป โดยใช้ชีวิตภายนอกสังคมมากยิ่งขึ้น จึงละเลยความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชน ประชากรในชุมชนนี้แม้จะอพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ แต่ความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นจากการร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงส่งผลก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Solidarity) ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เริ่มเข้ามา ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไป จากการแลกเปลี่ยนจากการใช้แรงงานมาเป็นการแลกเปลี่ยนแบบเงินตรา (Money Economy) ทำให้ระบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน เห็นได้จากระบบการผลิตของชุมชนบ้านกลางที่เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า การจัดการปัจจัยการผลิตอาศัยตลาดภายนอก เพิ่มการผลิตให้ได้มากที่สุด ในเรื่องการช่วยเหลือทางด้าน

แรงงาน ได้มีเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร ได้เข้ามาเป็นเครื่องมือในการผ่อนแรงงาน จึงส่งผลให้การเอาแรงกันลดน้อยลง

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในอดีตครัวเรือนของชุมชนบ้านกลางประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ต้องการใช้แรงงานภายในครัวเรือน จึงส่งผลทำให้ผู้ที่เป็นพ่อแม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาเท่าไรนัก นอกจากนี้การเดินทางที่ค่อนข้างลำบาก ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาของรัฐบาลทางด้านสาธารณูปโภคทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง นวัตกรรม (รถ) มีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนคนในชุมชนมีฐานะที่ดีกว่าเดิม และสามารถหาแรงงานต่างๆ มาทดแทนได้ จึงทำให้มีการส่งเสริมและเห็นความสำคัญในเรื่องการศึกษาจึงทำให้คนในชุมชนส่งบุตรหลานเรียนต่อในที่ดีขึ้นกว่าเดิมและสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาความเจริญที่ทางรัฐบาลบังคับให้เด็กทุกคนจะต้องจบการศึกษาก่อนบังคับอีกด้วย

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ของสังคมตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะ จึงต้องทำให้มีการบูรณาการขึ้นเพื่อที่จะทำให้คนในสังคมสามารถนำไปใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยที่ในชุมชนบ้านกลางจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ เหมือนกัน

2.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความระหว่างประชาชนกับวัด จากอดีตที่เมื่อก่อนมีความยากลำบากในการไปวัด ทุกคนก็จะไปทำบุญกันเป็นประจำ จึงทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน แต่เมื่อมีการทำให้สังคมทันสมัยขึ้น ส่งผลทำให้การเดินทางของคนในสังคมสามารถเดินทางกันได้สะดวกยิ่งขึ้น แต่ความถี่ในการทำบุญกับน้อยลงไปจะเป็นก็ต่อเมื่อมีเวลาว่างเท่านั้น เพราะคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพต่าง ๆ มากกว่าแต่ก่อน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวเนื่อง ดังนั้นการไปทำบุญหรือไปวัดของคนในชุมชนจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปเหมือนกัน เช่น การทำบุญด้วยเงิน การฟังเทศน์ฟังธรรมจาก วิฑู โททัศน์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงความคิดที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จะเสนอความสะดวกสบายและความสนุกสนานเป็นหลัก เช่น งานบวช งานบุญต่าง ๆ จะใช้เวลาอันน้อยลง จะแทรกความรื่นเริงตลอดเวลา เป็นต้น

2.2 การเปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจ สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนจากอดีตจะมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันนี้การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเข้ามาภายในชุมชน ตลอดจนการทำให้สังคมมีความทันสมัยขึ้น จึงได้เปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจของคนในสังคมมีลักษณะเป็นปัจเจกชน (Individual) มากยิ่งขึ้น ตลอดจนการพักผ่อนที่คนในชุมชนเริ่มแสดงออกถึงการแสวงหาความสุขด้วยการใช้เงินตราเป็นส่วนใหญ่จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นผลสืบเนื่องมาจากเป็นแนวความคิดของภาครัฐบาลที่จะมุ่งเน้นทำให้เกิดความทันสมัยขึ้นและยกระดับความเจริญทางด้านคุณภาพชีวิต ให้มีอัตราส่วนเท่าเทียมกันในสังคมทุกสังคม จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้จึงส่งกระทบกระเทือนต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นลูกโซ่

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ จากการที่คนในสังคมได้รับการอำนวยความสะดวกจากสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้เกิดความเจริญขึ้น จึงส่งผลทำให้เกิดอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ได้จำกัดอยู่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น แต่อาชีพที่หลากหลายนี้จะต้องการบุคคลที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเท่านั้น เพราะจะแบ่งงานกันทำออกไปตามหน้าที่ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ดังนั้นคนในสังคมสามารถที่จะเลือกทำงานในประเภทต่าง ๆ ตามที่แต่ละคนถนัด จึงส่งผลทำให้ความเป็นปึกแผ่นของสังคมมีน้อยลงแต่ก่อน ระบบการเอาแรงในรูปแบบต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจะอยู่ในรูปของการว่าจ้างแทน

3.2 การเปลี่ยนด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการเกษตร เป็นผลตอบสนองต่อการที่เศรษฐกิจของสังคมจะเป็นแบบระบบการค้ามากขึ้น ไม่ใช่เป็นระบบการเกษตรเพื่อการยังชีพ ตลอดจนมีระบบทุนนิยมเข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากราคาในการขายส่งมีราคาที่สูง จึงทำให้ทุกคนต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้สูงขึ้น จึงเกิดการแข่งขัน และยังมีเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการเกษตรให้ทันสมัยขึ้น เช่น การใช้เครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมี ยามาแมลง เพื่อที่จะทำให้ตนเองมีผลผลิตที่ดีขึ้น และระบบการเอาแรงเริ่มมีน้อยลง แต่จะมีการว่าจ้างแรงงานให้อยู่ในรูปแบบของเงินตราแทน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นผลที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันเป็นลูกโซ่ ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้โครงสร้างสังคมมีความสมดุลยิ่งขึ้น และดำเนิน

ไปได้อย่างปกติ ไม่ก่อผลกระทบส่วนต่าง ๆ ของสังคม จึงทำให้รูปแบบวิถีชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ของคนในชุมชนบ้านกลางเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก เพราะการทำให้สังคมทันสมัยขึ้นตามแนวคิดของภาครัฐบาลนั่นเอง